

AMICULU' SCOLEI

scriptura pedagogica

pentru

inveiatori, educatori si toti barbati de scóla

redigata de

V. Romanu.

A N U L U I

Brosiur'a 4.

Octombrie-Noembrie-December.

Sibiu 1860.

Editur'a si tipariulu lui **S. Filtsch.**

Ese in fia-care trimestru odata, — costa pentru Sibiu 1 fl. 70 cr., si in
2 fl. pe anulu intregu.

C u p r i n s u l u

	Pag.
Protocolulu comisiei filologice transilvane	287
Fragmente din istoria Pedagogiceii	303
Epistole catre o mama, séu despre educatiunea fizica a prunciloru	310
Necesitatea studiului psihologicu pentru invetiatori	318
De ce nu vinu copii la scóla?	321
Cum se fia scóla intocmita din afara si din intru	326
Datorintia invetiatorulu in si afara de scóla de a des- ceptá si intari patriotismulu	329
Calitatile invetiatorulu	332
Locatiunea	334
Istoria romana nationala	372
 Scóla practica.	
Inceputu de Aritmetica	335
Conversatiune cu scolarii asupra Gramaticii	339
 Sciri scolare.	
Din raportulu D-lui Consiliariu c. r. de instructiunea publica Dr. Vasiciu pe anulu 1860	342—369
 Varietati:	
Imnu (poesia)	369
La mormentulu lui Gabriele Mateiu (poesia)	371

Protocolu din 2. Octobre 1860.

Luatu asupra pertractarei comisiunei conchiamate spre stabilirea unei ortografie cu litere latine in urm'a emisului innaltului ministeriu de cultu si instructiune din 20. aprilie 1860 Nr. 2559/177.

De facia fiendu

Cá comisariu gubernialu Domnulu c. r. consiliariu scolariu Dr. Pavelu Vasiciu.

Cá membrii de comisiune Timoteu Cipariu, canonicu; Joane Popazu, Protopopu; George Baritiu, literatu; Gavriile Munteanu, Directoru gimnasiale; Joane Puscariu, c. r. pretore; Andreiu Murasianu, c. r. transl. gubernialu; Ioane Codru, c. r. adjunctu de Pretura.

Adunanduse membrii comisiunei pre la 10 ore in sala destinata pentru tienerea siedintieloru domnulu c. r. consiliariu de instructiunea publica Pavelu Vasiciu, se adresà catra domnialoru cu una cuventare scurta corespundiatrice imprejurariloru, intru carea descoperi comisiunei, cum ca dupa ce innaltulu c. r. Guberniu atatu dein punctulu de vedere alu tiparirii cartiloru scolastice romane cu literele latine, catu si dein alu introducerei limbei romenesi in dicasteria vre cá se-i se comunice de catra literatii natiunei romane unu metodu de ortografia catu se pôte mai lesniciosu. si mai corespundietoriu geniului limbei, — apoi poftesce pre comisiune, cá acciasi se caute cu aceasta ocasiune a inpacă pre catu s'ar poté ori ce opiniuni desbinatorie in modulu scrierei, seau adeca se lucre in tsta putintios'a unanimitate, se aeveredie innaintea

innaltului c. r. guberniului și a națiunii, și înaintea tuturor celorlalte popoare conlocuitoare, cumca limbă română și modul ei de scriere, seau adică ortografia cu litere latine a și ajunsu la același grad de perfecțiune și maturitate, pentrucă se pot merge alături cu celelalte limbi: ca și mai departe rămâne totu în grigea acestei comisii, că se resfiră și se resufle ori ce opinii sinistre voru fi mai existendu în privința limbii române.

După aceste totu Domnului Consiliariu de instrucțiunea publică au bine voită a da cetirea înaltului emisă alu Ministeriului c. r. de cultu și instrucțiunea publică cu datulu de 20. aprilu 1860 Nr. ²⁵⁵⁹/₁₇₄, pre alu carui temei în această comisiune filologică fu conchiamată de către Înaltu c. r. Guberniu alu marcelui principatu Transilvania.

Cu această ședințele se declară a fi deschise.

În data apoi comisiunea pasi la constituirea sa.

Președinte conducătoriu alu dezbaterilor fu alesu în unanimitate domnișă domnulu canonicu capitulariu și directoru școlii Timoteu Cipariu.

Secretariu purtătoriu de protocolu se alésă domnișă George Baritiu de la Zărnești și Ioanu Puscariu Pretore de la Venetia de josu.

În privința portării protocolului se determină, că în același înșel dezbateri seau adică așa numitul proces verbalu se nu între, ci se formuleze numai rezultatele lor și motivat după cuvenința se se cuprindă întrenșul. —

După constituirea comisiei mai cetinduse odată susu laudatul emisă ministerialu, comisiunea luandă atatu cuprinsulu cătu și spiritulu aceluiași în de aproape consideratiune, petrunșă totu deodată de aceea convicțiune a-să, cumca a sositu de multu același tempu ferbinte doritu, întru carele se-i fie și romanului iertatu a se consultă

despre mijlocele cultivării limbii sale naționale, a roșatului pre domnului Cons. de Inst. publ. că domniașă mai înainte de încheierea lucrurilor acestei comisii se binevoiască a încunoscimă pre In. c. r. guvernium despre sinceră și prea umilită multumită, cu carea membrii acestei comisii se semtu îndetorati atatu către In. ministerium de Inst. publica, catu și către In. guvernium provincialu, pentru a binevoitu a luă în consideratiune și a împlini respectivele dorințe a le întregii întielegimție romanesce.

Era încatu pentru mijlocele, prein care desu laudatulu crede că românii 'și voru potē ajunge scopulu loru cu privimtia la modulu scrierei, comisiunea 'și pestrăza asi descoperi opiniunile sale catu se pote mai respicatu și totu odată lealu. —

Totu din cuprinsulu emisului ministerialu, precum și din modalitatea cu carea membrii comisiei fusera conchiamati, a urmatu între sine întrebatiunea:

„Decă această comisiune este, se-au nu e cumpetente, a decide ceva în privimtia ortografiei limbii sale“ ?

Concluziune: comisiunea nu se semte cumpetente a decide în modu obligatoriu seau cu privimtia la defigerea definitivă a unei ortografii cu litere latine, seau la a ori carei alte parti de gramatică a le ei, din cauza mai vertosu cumca membrii conchiamati, suntu numai o fractiune a barbatiloru de litere a națiunii nostre. — Totusi membrii comisiei unulu câte unulu că romani și că omeni de litere, pretindu pentru sene și acelu dreptu, pre carelu are totu romanulu și totu omulu, de a studiă limbă romania precum și de asi manifestă opiniunile sale în privimtia culturii și înăvutării aceleia, atatu în faciă națiunii catu și a-le substerne guvernium, candu același le cere dela densi —

Mai departe însăși natura lucrului spune destulu de

lamuritu, cumca din mesurile luate de catra Inal. ministeriu de cultu, spre a se introduce ortografi'a cu litere latine inca nu se póte nece decum presupune, cá si cum acelasi ar' avé de scopu cá dupa ce va culege opinunile mai multoru comisiuni filologice, apoi sesi aróge siesi dreptulu de a decretá si a impune romaniloru oresi care ortografia cu forti'a, ci comisiunea intielege susu citatulu emisu ministerialu numai asia, cumca dupace romanii din mai multe parti 'si descoperisera de repetîteori dorinti'alu loru de a se'ntroduce la densii scrierea cu litere latine, apoi ministeriulu, carele scie prea bine cumca pre la inceputulu traducerei buletinului imp. in limb'a romana, inante cu 9 — 10 ani inca totu se mai aflase cu cale a se mai pastrá literele asia numite chiriliane, in acestea tempuri se induplecá a dá romaniloru ocasiune de a consultá catu asupra principiului de a se'ntroduce seau nu literele latine, catu si asupra ortografiei; éra apoi a face se se publice o asemenea opiniune tocmai cum se publica si se recomanda d. e. multe carti scolastice de tóte limbele, fara cá acésta se se faca in forma obligatoria. — Priu urmare pena aici din cuprinsulu acelu emisu nu póte colege nimicu altu ceva, decatu o generosa bunevointia a guberniului Majestatei sale catra natiunea romana supusa scepstrului seu.

Daca totusi la desbaterea cestiunei de facia comisiunea mai afla ceva de doritu, apoi acelasi este cumca, dupa ce In. ministeriu aflá cu cale, cá pentru deslegarea unei si aceleiasi cestiuni se conchiame in diverse parti ale Monarchiei locnite de romani diverse comisiuni filologice, operatele acelasii se se concrédia cercetarei unei societati litererie, care ar' fi a se formá inadiusu pentru cultivarea limbei romane.

Natiunea nóstra este una, limba e-i inca este una

si aceiasi de si natiunea se afla in cateva provincii tie-
nutorie de una si aceiasi corona a Austriei. —

Mesur'a guvernamentală, prin carea dupa cum se aude
ca s'a decretatu mai multe comisiuni pentru stabilirea unei
ortografii, ér' preste acésta s'au mai intrebatu respectivele
ordinariate, ingreuna deslegarea problemei er' nu o in-
nainta. — Cu aceasta s'a incheiatu seditia pe la 1 $\frac{1}{2}$ óre
dupa amédi. —

Sienti'a II. din 3. Octomvre 1860.

Inceputulu la 9 $\frac{1}{2}$ óre deminétia.

(De facia au fostu afara de membrii mai sus numiti, si
D. Antoniu Vestemianu, preotu gr. c. din Sibiu.)

Citinduse protocolulu seditiei prime din 2. Octombrie a. c.
intru totu cuprinsulu seu, acelasi fu si aprobatu.

LA ORDINEA DILEI A FOSTU:

1. Cetirea prin unulu din secretari a proiectului de ortografia
romana cu litere latine, comunicatu comisiunei filologice de catra
In. c. r. guberniu cá trimisu in josu dela In. c. r. ministeriu de
istruc. publ. cu aceia insarcinare, cá comisiunea filologica sesi faca
reflesiunile sale la acelasi seau se schimbe dupa cerintia la totu
casulu inse întrunu modu determinatu.

Conclusiune. Cetinduse acelu proieptu cu tota luarea
aminte si studianduse in adinsu comisiunea se vediù in-
demnata a dechiará cu votu unanimu, cumca acelasi, desi
destinatu a regulá ortografi'a romana cu litere latine, nece
decum nu póte corespunde scopului propusu, nece a in-
dustulá intru nimicu asteptarile literatiloru natiunei ro-
mane; éra acésta din urmatorile temeiri, pentruca:

1. Dísulu proieptu nu respecta de locu progresele
limbei pre care lea facutu acésta de ani 300 decandu a-
ceiasi se scrie si se cetesce.

2. Acelasi nesocotesc tete acele studii filologice serioase, indelunge, care de ani 80 incóce decandu limb'a romana se scrie si cu litere latine, s'au facutu asupra ortografiei aceleiasi de catra mai multi barbati romani renumiti nunumai in campulu literaturii nationale, ci si preste totu in lumea erudita cu cele mai frumoase rezultate.

3. Proiectulu propusu comisiunii spre desbatere este de o natura cá in locu de a innainta, se arunce mai vertosu pedeci in drumulu dezvoltarii limbei romanesci. — Éra aceasta cu atata mai vertosu, ca dupa acelu proiectu fonetic'a limbei romane cu tote finele modulatiuni si nuantie ar' fi se se fiseze si ori si cum se se lege odata pentru totudeauna intrunu modu precum natiunea romana nu vá voi neceCodiniora. Central University Library Cluj

4. Desnumitul proiectu de ortografia Iovesci de a dreptulu in principulu etimologicu alu limbei si se infrunta cu geniulu ei in modulu celu mai batatoriu la ochi, intra ceea comisiunea pentru cá se castige dein tempu si se scurte dein reflexiunile sale, aflá cu cale a roga pre domnu canonicu T. Cipariu, cá se binevoiasca a dá cettire acelu reflexiuni ale sale, pre care apucase a le face mai nainte la desu numitul proiectu de ortografia, si ale comunicá membriloru. —

Cetinduse acele reflexiuni éra si cu tota luarea aminte, ceialalti membrii ai comisiunii avura prea placuta ocasiune de a se convinge, cumca Dn. canonicu Cipariu cu acelu operatu alu seu a usiuratu prea multu lucrurile comisiunii si totu deodata a concentratu la unu locu tote argumintele vorbitorie pentru neconditionat'a delaturare adesu citatulu proiectu de ortografie; éra apoi aflá de ne aparatu cá operatulu domnului Canonicu Cipariu se se alature la

protocolulu comisiunei spre inaintare mai departe. — Cu aceasta s'a incheiatu siedinti'a.

Siedinti'a III. din 4. Octomvre 1860.

Inceputulu la 11 ore deminétia.

(De facia au fostu prelenga cei din siedinti'a II. si D. Ioane Negrutiu, protopopu.

LA ORDINEA DILEI AU FOSTU

Defigerea principului dupa care trebuie se se regule ortografi'a limbei romane cu litere latine.

Conclusiune. Comisiunea primindu si cercetandu acésta cestiune de o inportantia suprema pentru viati'a si innaintarea limbei romane, din acelu punctu de vedere pe carelu arata scienti'a, cunoscandu ca literatii natiunei au sesi aléga aici numai intre principiulu etimologicu si intre celu foneticu. — Dinsa dein partea sa dechiara si recunosce principiulu etimologicu de singurulu principu alu unei ortografii si gramatice regulate; éra acésta din urmatórele temeiori:

Principiulu etimologicu este conservativu pentru orice limba si cu atata mai vertosu pentru limb'a nóstra romana, elu adeca este conservatoriulu celoru bune, regulatoriulu de anomalii, aducatoriu la unitate a diferintieloru fonetice. Cu unu cuventu e principiu de perfectionarea limbei.

Din contra principiulu foneticu e unu principiu destructivú, cu carele déca lamu adoptá ar' urmá ca se se sanctionéze anomaliele limbei, autorisandu formele stricate si provincialismii.

Mai departe, istori'a literaturii nostre nationale este martora, cumca limb'a romana in cursu de ani 300 de si cu ajutoriulu litereloru chiriliane a innaintatu cultivanduse mai preste totu dupa principiulu etimologicu, éra in catu

a suferita pedeci în această privință aceleși i—sau aruncați în drumu totu numai prin ortografi'a cu litere chiriliane, éra după ce de ani 80 încóce mai multi barbati de litere au întreprinsu a restaurá literele latine în dreptulu lor, ei cu aceleși au adoptatu totodata și principiulu etimologicu în partea cea mai mare cu rezultate forte înbucuratorie, ceea ce se póte cunoște numai deîn tractatulu ortograficu alui Petru Maioru, Protopopu și revisoru de carti, publicatu la anulu 1819, deîn dictionariulu de 4 limbi elaboratu de mai multi barbati, tiparitu și esítu totu la Buda în anulu 1825, deîn celu de 3 limbi a lui Ioane Bobu tiparitu în Clusiu precum și deîn alte mai multe opuri romanesce publicate cu litere latine mai vertosu în Blasiu, Brasiovu, Sibiu, precum și în principatele vecine, unde tocma și monitoriulu oficialu cá organu alu gubernului, cum și mai multe carti scolastice se publica totu cu litere latine,— ci și din acea înprejurare cumca scrierea limbei romane cu litere latine s'a introdusu în câteva diecese ale clerurilor romanesce încependu mai vertosu dela 1835 și se continua pana în zilele nostre, ceea ce se poté întemplá totu cu asemenea rezultatu îmbucuratoriu înca și în afacerile publice a le țierei, dacă natiunei nostre pana înainte cu ani 12 în țierile austriace i—sar' fi recunoscutu viáti'a politlca.

Cu tóte acestea comisiunea considerandu înprejurările în care astadi se afla limb'a romana precum parintii nostri au fostu aplecati a face óresi care concesiuni principiulu foneticu, asia și dinsa se vede indemnata a cede foneticei în casuri mai grele; éra aceasta numai panacandu cunoscinti'a gramaticei limbei romane lucrata pre temeieri solide va castigá prin ajutoriulu scoleloru una întindere mai mare în natiunea romana, și pana candu una societate literarie filologica romana, a carei înființare

se dorește în generalu, va elaborá și publicá unu dictionariu romanu etimologicu după cerințele științelor filologice din tempulu în carele se va scrie același.

Cu acestea ședinția sa încheiatu la 4 ora după amédi.

Sedinți'a IV. din 5. Octombree 1860.

Iuceputulu la 9 $\frac{1}{2}$ ore de minétiá.

(De facia au fostu toti membrii comisiunei.)

LA ORDINEA DILEI AU FOSTU:

I. Dacă comisiunea filologica afla cu cale a se primi în ortografi'a romaná cu litere latine, accentele seau semnele, câte și spre ce scopu?

Dupá ce comisiunea și luá tempu de ajunsu, eá se supuna la o mai de aproape cercetare tote acele semne câte sau întrebuințiatu pânăcum în scrierea limbii române cu litere latine, atatu cu privire la fonetica, catu și în câtva la unele forme, după ce dinșá strebatandu mai departe în natur'a limbii române, cum și în acea legaminte strensá carea este între aceea și între limb'a latiná atatu urbaná catu și mai vertosu rusticá, veni la convințiunea cumca învetiandu numai elementele gramaticii române se potu lipsi prea bine și în partea cea mai mare a materialului limbii de dés'a aplicare a semneloru, — apoi afla cu cale cá deacumu înainte se se pastredie în scriere numai urmátorele semne, parte cá ortografice, parte și tonice, și adeva:

Accentulu ascutitu (´), greu (˘) și circuflesu (^), cá unele cari atatu în limb'a latiná catu și în limbile romanice suntu în parte adoptate, și anume:

1. accentulu acutu (´) și greu (˘), pentru silabele din urma a le cuvinteloru, cari se termina în vocalá

întregu accentuata, d. e. in infinitivi scurtati ai conjuga-
tiuniloru I. II. IV. si alte forme etc. cu acea distinctiune
pentru vocala **a** si **ъ**, candu vocala **ъ** se nasce din **a**
etimologicu, ca pentru sunetulu **a** chiaru se se puna ac-
centulu acutu, precum a laudá, vedé, fugí, in locu de a
laudare, vedere, fugire; era pentru **ъ** accentulu (**˘**), pr.
laudà vediù, fugí; mai incolo se se intrebuintieze accen-
tulu acutu si greu inca si'n alte casuri de indoiéla spre o
mai chiara distinctiune a formelor. --

2. Accentulu circumflesu (**ˆ**) numai pentru ajuto-
riulu la **ц**, **ш**, pentru cari se va arată mai josu.

II. Despre **vocale** si **consonante** in limb'a romana.

De orece comisiunea a luat de fundamentu princi-
piulu etimologicu, deaceia cá o consecintia naturala a
principiului a recunoscutu a fi necesariu cá vocalele si
consonantele cuvintelor romanesci se se scrie cu literele
latine, corespunditorie precatu adeca acele vocale si con-
sonante suntu originale era nu derivate, d. e. cu **e** in
cuvintele маць, фатъ, базъ etc. dupa pronuncí'a vulgara, in
care vocal'a **a** este derivata dupa regulile eufonice dein
diftongulu **ea**, alu carui sunetulu originariu este **e** precum
arata formele mese, fete, vede etc., éra in privintia con-
sonantelor: bine, peptu in locu de stricatele rine, киентъ.
Mai incolo deorece in alfabetulu latinu deoparte se afla
mai multe litere, care nu ne trebuiescu, éra de alta pentru
cateva vocale si consonante derivate literele ne lipsescu,
de aceea comisiunea afla cá pre celea de prisosu, se nu
le adopte, precum dintre consonante literele **k**, **q**, **x** si
z afara numai in cuvintele si formele straine; era incatu
pontru literele care ne lipsescu in alfabetulu latinu precum
deintre vocale este: **ъ** si **ѣ**, éra dintre consonante **ч**, **щ**,
з, **ц**, **ш** si **ж**, comisiunea adopta sistem'a etimologica,

adeca: că sunetele limbei romanesce cele derivate se se scrie cu acele litere dein alfabetulu latinu, pre care le poftesce etimologi'a d.e. incatu pentru vocale pre Ъ, cu а seau е, mai raru cu о din cauza ca mai cu séma din acestea se deriva, pre Ж cu а, cu е, cu і si u din cari asemenea se deriva, precum лѣда, laudá dela latinulu laudo, вѣзѣ, dela vede, рѣтундѣ, rotundu dela rota; item лѣнѣ lana dela lat. lana, вѣнтѣ, ventu dela lat. ventus, фн in фѣнтѣнѣ, fuintana dela fons — tis (anticu) in locu de clasiculu fons — tis. —

Éra incatu pentru consonante pre Ч si Ц cu е si г dupa modulu italianu. in care puntu limb'a romana se unesce cu cea italiana, pr. чинч cinci, ital. cinque, lat. quinque, ѳемѣ genu lat. gemo; — pre з cu ди, ц cu ти, ш cu си in care casuri і etimologicu scurtatu nu se pronunce cu distingere ca la inceputulu si la midiloculu cuvinteloru dupa і mai are se urmedie si o alta vocala, pr. сурзі, мѣстї, фрсмонї, surdї, muti, frumosi dela sing. surdu, mutu, frumosu, разъ, radia, lat. radius, штинъ, scientia, lat. scientia, камешъ, comesia, lat. camisia, lenga acestea pre ж cu ј pr. жне, june, lat. juvenis, жрѣ, juru, lat. juro.

Éra in catu pentru silabele ки, ги, desi etimologi'a aru cere că se le scriemu cu cli, gli, precum romanii de preste Dunare le si pronuncia, comisiunea de o camdata pana la alte inprejurari mai susu atinse, adópta si aici modulu scrierei italianu cu **chi**, **ghi**, pr. кіамъ, chiama alias cliama, lat. clamat, ital. chiama, — ріагъ, ghiatia, alias gliatia, lat. glacies, ital. ghiaccio.

In urma comisiunea pentru simplificarea ortografiei, unde dupa **d**, **t**, **s**, aru veni se se scrie doi, **ii**, pentru că se se pronuncie **zж**, **цж**, **шї**, adópta in locu de doi **i** (**ii**) unu **i** cu accentulu circumflesu (**і**), carele deodata servesce spre a aratá, cumca consonantele dinante se

pronuncie cá **z**, **u**, **m**, pr. zi dî, lat. dies, uie, tie, mie, sie.

III. Despre **u** si **i** finale.

Comisiunea recunósce pronunsiarea acestoru vocale finali, deací dára afla consecuentu ale si scrie; — era unde se cade ale pronunsiá arata regulatu eufonic'a, adeca **u** si **i** finali se pronuncie intregi numai candu inantea loru precede immediatu o muta cu o licuida, pr. negru, aspru, altumintrelea numai diumatate pr. albu, certu etc. dein care causa fiindu régula generala de ajunsu, comisiunea afla de prisosu semnele scurtarei. — Se 'nsémna inse cumca in limb'a romana numai pré pucine cuvinte suntu cari se se termine fara vocala, pr. in, prein, dein.

IV. **Duplicarea consonantelor** are locu in limb'a romana?

Deorece in limb'a romana numai prepusetiunea **in** este, care se pronuncie fara vocala in fine, de aceea comisiunea nu afla de lipsa duplicarea consonantelor, decatu in compusele din propusetiunea **in** cu altu verbu ce incepe dela consonante **n** d. e. innoescu, dela **in** si **nou** etc.

V. Despre **apostrofu**.

Apostrofulu (') plinesce locul vocalei lapadate, candu doue cuvinte distincte se'npreuna in trunulu, pr. n'am in locu de nu am, man'a in locu de manaa etc. Din aceasta causa comisiunea 'lu afla a fi necesariu in casurile aratate de gramatica. —

Comisiunea ne putendu se se lasa mai prelargu si mai afundu in desbaterea celoralalte regule ortografice mai merunte si speciale, mai vertosu pentru scurtimea tempului se provóca la cele mai pre largu scrise in „Elementele de limb'a romana dupa dialecte si monumente

vechi de T. Cipariu, canonicu etc. etc. Blasiu 1854
Partea I. Pag. 1—94“ éra si mai prescurtu in: „Compendiu
de gramatica limbei romane“ editiunea II. indreptata de T.
Cipariu 1858, Partea II. Pag. 78—90.

VI. Despre **cartile scolastice** in limb'a romana cu litere latine.

Comisiunea nu se póte abate dela principiile mai
snsu espuse nece in privinti'a cartíloru scolastice, din
causa cá nu voesce a favorá mai multu disparitatea in
scriere. —

Cu tote acestea comisiunea afla cu cale cá pana
candu literele chiriliane se voru mai pastrá, **Abcdarele**
si numai acestea se se compuna asia, in catu testulu ace-
lora se se tiparésca in pagine corespunditorie cu ambele
specie de litera adeca: cu latine si chiriliane, unde scri-
sórea chiriliana vá servi de ocamdata si spre inlesnirea
testului cu ortografia latina.

Comisiunea filologica crede cumca dinsa cu acestu
metodu a corespunsu si dorintiei In. c. r. minsteriu.

Cu acestea siedinti'a s'a incheiatu la 2 ore dupa
amedii.

Siedintia V. din 6. Octombre 1860.

Inceputulu la 9¹/₂ ore deminétia.

(De facia au fostu toti membrii.)

Cetinduse mai antaiu protocolulu siedintiei precedente partea
lui stensu filologica s'a aprobatu intru totu cuprinsulu lui.

LA ORDINEA DILEI A FOSTU :

D. Dr. Pavelu Vasiciu c. r. Consiliariu de Instr. publica
binevoi a comunicá comisiunei urmatórele adrese privitóre la regu-
larea ortografiei cu litere latine, si anume :

Dela ordinariatululu gr. r. dela Sibiu cu data 26. septembra
a. c. Nr. 809.

Dela alu Blasiului 28. sept. Nr. 799.

Dela alu Gherlei 2. Octombre Nr. 1574.

Apoi provóca pre comisiune, cá in legaminte cu celelalte ale sale desbateri filologice care au precursu, se ie-ie opiniunile respectivelor ordinariate in cea mai deaprove consideratiune.

Comisiunea luandu acele adrese dupa ordinea datorilor la o mai de aprópe consideratiune imbinandu cu aeestea si provocarea particulara a Esesentiei Sale Dnului Episcopu gr. r. Andreiu Baronu de Schaguna, dein ²³/₁₁ septembre a. c, alaturandu totu cuprinsulu loru la rezultatulu de panacum alu discussiuniloru sale, afla cu una via placere cumca opiniunile manifestate in susu atinsele adrese in partea loru cea mai mare suntu de acordu cu opiniunile comisiunei filologice; éra in catu aceleasi ar cuprinde si óresi cari opiniuni diferitorie de a le comisiunei, aceasta se semte constrensa a dechiará preste totu cumca in catu acelea nu saru poté combiná cu principiile adoptate de comisiune, nu se pote intru ninica abate dela decisiunile sale respicate in cele 5 siedintie cuprinse in acestu protocolu.

Tocma pentru aceasta inse si pentruca de acum in-ante diversitatea opiniuniloru privitóre la unu regulatu desvoltamentu, la cultura si innaintarea limbei romane, se se póta seau inpacá seau delaturá prein óresi care autoritate recunoscuta, comisiunea se folosesce de ocaziune spre a rogá pre In. gubernu alu Majestatei Sale c. r. apostolice, cá in. acelasi se binevo iéscá a concede romaniloru formarea unei societati literarie a carei chiamare se fie nunumai cultur'a preste totu a limbei romane, ci si specialmente elaborarea unui dictionariu etimologicu catu se póte mai completa, cum si a mai multor carti scolare, seau si supunerea celoru compusa pan'acum si aceloru cate se voru compune de catra altii in viitoriu

la recenziune científica; se fie adeca In. c. r. guvernul incredintiatu, cumca una asemenea generosa invointia din partea sa, va fi in stare de a dá unu nou nutrementu la aceea lealitate si la acelu devotementu catra Prea In. Casa domnitóre austriaca, de care si de altumintrea a fostu romanulu pururea insufletitu. —

Cu acesteia siedinti'a s'a incheiatu la 2 óre dupa amédi. —

Siedinti'a a VI. din 7 Octomvrie 1860.

Inceputulu la 11 óre deminétiá.

(De facia au fostu toti membrii.)

Cetinduse protocolulu siedintiei trecute s'a aprobatu intru totu cuprinsulu seu.

LA ORDINEA DILEI A FOSTU:

Proiectulu comitivei ce este a se subscrie de catra Comisiune prelunga substernerea protocolulu siedintiei.

Proiectulu compusu de catra unulu din secretari se celesce, se apróba si se da spre purisare.

Cu acesteia protocolulu s'a incheiatu si s'a scrisu, éra siedintiele sau terminatu.

Sibiu in 7. Octomvrie 1860.

Comisiunea filologica romana

Timoteu Cipariu m. p., Presiedinte.

Ioanu Popasu m. p.

Ioane Fekete a. Negrutiu m. p.

Antoniu Vestemianu m. p.

Georgiu Baritiu m. p. Secretariu.

Ioanu de Codru m. p.

Andreiu Murasianu m. p.

Ioane Puscariu m. p. cá secretariu.

Acesta e asiadara operatulu comisiunei filologice, de care vorbiramu in fasciór'a a 3-a a scripturi nóstre si care avù d'a ne impliní ardiend'a dorintia a impreunarii opiniuniloru diverginte in privintia modulu de scriere a limbei nóstre, adica a stabili pe deplinu ortografia cu strabune. Cititorii nostri vor li pututu observá, ca canoscendu reulu ce se casioná astadí limbei nóstre prin atate sisteme ortografice cum si marea necesitate a uniformitatii in modulu scrierei, noi in tóte brosiurile »Amicului«, unde s'atingea obiectulu acesta, accentuamu atatu daun'a provenitóre din acea divergintia, catu si urgentia staverirei unei ortografii prin o auctoritate óre care demna d'a ne plecá ei toti. Dorinti'a nóstra éta se impliní mai curendu decum putému p'atunci se speramu. Comisiunea, compusa din capacitatile nóstre cele mai eminente, formédia in adeveru acea auctoritate, carei in asta privintia — si pene la infiintierea unei societati literarie — avemu sa ne plecamu. Se nasce inse intrebatiunea, ca deórece in tóte provinciile austriace locuite de romani s'a conchiamatu cate o asemenea comisiune spre unulu si acelasi scopu, lucrarile carei comisiuni se voru privi de mai bune? si cine sa póta formá apoi dreptulu de a decide intre acelesi? Pe tóta intemplantia — precum si insasi comisiunea ardeléna arata acésta in siedintia-i d'antaiu — numai o „societate literarie, care ar fi a se formá inadinsu pentru cultivarea limbei romane.“ Ar fi bine candu comisiunile s'aru fi pututu intielege in asta privintia si candu s'ar fi lucratu, cá cu orice pretiu sa ésa la unulu si acelasi resultatu. Noué operatele celorlalte comisiuni pene astadi anca nu ne sunt cunoscute, cu tóte aste speramu ca nu voru divergea multu de alu acelei transilvane, si acésta din mai multe privintie momentóse.

Ceea ce se mai doresce acum este, ca dupace se

statoresce in modu atatu de imbucuratoriu ortografi'a cu litere romane, apoi sa ne si tienemu strensu de ea cu totii de sus pene josu, in carti, in foi publice si in totu felulu de scrieri, caci candu éراس ne vom mai tienea fiacare totu de cum a scrisu, recademu totu unde amu mai statu. Apoi amu mai putea acum lepedá cevasi mai bine si din kirile, mai virtosu foile nóstre periodice ar putea sa se imbrace peste totu in vestimentu romanescu; acum nu mai póte domní tém'a ca publiculu care scie citi cu strabune nu e destulu de mare d'a putea sustienea jurnalele cate le avemu; intre altele, servésca si numerulu celu frumosu alu abonantiloru la „Amiculu scólei“ d'o vie dovéda despre sentiementulu romanului de inaintare, despre putinti'a si urgenti'a introducerii literiloru strabune preste totu, ceea-ce, ne place a crede, nici nu mai póte fi acum departe!

Sibiiu, 30. Octovre 1860.

Fragmente din istori'a Pedagogiceii.

V.

In periodulu d'anteiu alu istoriei **Romaniloru** tóta viéti'a romana erá marginita la agricultura si resboiu, a trebuitu asiadara cá tóta educatiunea se stea in deprinderea la ambe aceste sub conducerea parintiloru, prin urmare aceea a fostu c a s a n a. Tocma si dupace viéti'a romana se desvoltá mai departe, erá tréb'a singuritiloru de a se prepará pentru activitatea publica. Actiunea statului erá atatu de multu indreptata in-afara, si singuritii, pecátu nu privesce la servitiulu de statu, erau atatu de independenti,

incatu educatiunea nicidecum n'a pututu se devina tréba comuna. Junii romani asiadara nu se educau de catra statu, ci ei insusi se cultivau pentru statu si unu caracteru deosebitoru alu educatiunei romane a fostu, ca singuriti se facéu de timpuriu autodidacti si foloséu insusi de sine midilócele de cultura.

In alu doile periodu alu istoriei romaniloru acestia se foloséu de dóue cali spre a se avantá la pusetiune mai inalta politica: de cea resbelica si de cea oratoria. Dupace cuceriturile romaniloru a fostu mai intinse, midilócele, de care dispunéu, mai insemnate si dupace inemicii loru numai erau nesce semintii neculte, ci popóre deprinse in art'a militara, atunci pentru posturile de beliduci firesce nu mai erá de ajunsu numai puterea si simtiementulu militaru, resboiulu din contra devení totu mai multu o arta si cerea cultura militara insemnata. Afara de campulu resboiului, si forulu dá talentulu oca-siune de a se desvoltá.

O insemnata schimbare in viét'a romaniloru s'a facutu dela atingerea loru cu grecii. Cu introducerea culturi grecesci, firesce, si educatiunea a luatú altu caracteru. Nu mai erá acum deajunsu destoinici'a practica, se mai cerea si cultura teoretica, si forma eleganta.

Pe timpulu imperatiloru s' arata totu mai multu caracterulu invetiátu alu Romaniloru. Fiindca romanulu cultivatu se vedé totu mai multu esclusu de la activitatea politica, se dete spre studiu, d'aecea resarira p'acelu timpu nunnumai eruditi mari singuriti, dara se intemeiara si din partea cetatiloru si mai tardiu din partea imperatiloru asiedieminte de studii, precum, dupø Pliniu, a fostu d. e. si celu din Milanu. Se intemeiara si bibliotece de catra imperati si persóne private. Cu deosebire studiulu anticuaru si istoricu luá o desvoltare

mare. Pentru educatiunea casana se tienéu instructori de casa, trecerea la studii serióse se midilocea prin scól'a vr'unui r e t o r u.

Insemnatu pentru educatiunea tuturoru popóreloru italice este pusetiunea ce-o avea in familia muierea si mam'a.

La greci muierea erá fara de nici o influintia asupra educatiunei si vietii publice, dupace a nutritu prunculu pene la alu sieptele anu. Numai fetele remanéu sub priveghierea si in apropierea mamei. Din contra in Itali'a ea representá onórea familiei din care se tragea si impartia cu barbatulu ei deplin'a demnitate a potestatii parintiesci. De aceea mam'a erá pentru prunci obiectu alu veneratiunei, si istori'a ne spune, ca Coriolanu nici prin senatu, nici prin presbiteri, nici prin socia sa, ci numai prin mama-s'a se putú induplecá a ridicá impresurarea Romei si prin acésta a'si atrage ur'a de mórte a aliatiloru sei.

Afara de acésta scimu, ca in cetatile etrurice si sabinice erau scóle de prunci, ce se intemeiau de particulari si unde junimea mai alésa se deprindea in citire, scrisóre si socotéla, la care se mai adaogéu invetiarea de rostu a imneloru religióse, a sentintieloru morale, a massimeloru de purtare si a legiloru; caci tinerimea nobilimei, destinata fiindu in viitoriu pentru servitiile de statu si conducerea trebiloru publice, trebuia bine pregatita pentru viéti'a practica.

Desi viéti'a publica a suferitu in Rom'a mari si multe schimbari, totusi in privinti'a pedagogice se póte observá numai acea deosebire, ca pene in timpii imperiului educatiunea precumpanea instructiunea, pecandu din contra sub imperatorii de mai tardiu, preponderézá iainstructiunea, éra educatiuneain erá in decadentia.

Etatea copilariei se socotea pene la alu 15-lea anu,

in care tinerulu romanu imbracă vestminte de june si incepea a se prepará pentru trebi mai seriose. In anii d'antei ai vietii copilulu stá sub priveghierea si ingrigirea muierii; instructiunea i o dá séu tata-seu, séu apoi se tramitea in scól'a privata a vr'unui invetiatoriu elementaru, care instruí pruncii in citire, scriere, declamare si socotéla. Nici la greci, nici la romani n'a fostu invetiatura a religiunei, desi ambe aceste popóre in timpii d'antei ai vietii loru istorice erau evlavioase, cu temere de Dumnedieu. Ahea mai tardiu, pecandu nici chiaru romanii nu mai credeau in Zeii loru, cari se mai privéu numai de intipuri de aparintie naturale séu de concepte morale, se invetiá in scóle si mitologia.

Scóle de prunci a fostu in Itali'a din timpii fórte vechi; totusi scólele elementare se foloséu pucinu.

Tinerimea se deprindea de timpuriu in elocuintia si se edueá spre patriotismu mare. Pruncii trebuiau sa maresca prin cuventari faptele barbatiloru mari trebuiau a tienea spre amintirea acestora vorbiri si prin acésta nu numai a invetiá a vorbí, dara si a se adapá in istori'a patriei, a se adenci in suvenirile cele mari ale natiunei si a respectá pe barbatii istorici ai patriei. Cá poporulu intregu se remana prelunga datinele strabune, censorii priveghiau asupra vietii parintiloru de familia si asupra spiritului ce domnia in sinulu familiiloru, si erau fórte aprigi in acésta. Betranulu P. Cato a scosu afara anca si din senatu pe Manlius, cace acesta in presinti'a fiiei 'si sarutase muierea.

Cultur'a grecésca, cum am mai disu a avutu influintia si asupra educatiunei romane. Din ingrigitorulu de prunci se facù indata unu conductoru de prunci grecescu (paedagogos), carele precepea a repetá instructiunea; in scóla se introduse traducerea latina a Odiseei de carte de lectura;

multi incepura a invetiá etruscesce si grecesce, ma limb'a gréca mai tardiu asia erá de întrebuintiata, ca fiacare omu cultu sciea citi si scrie grecesce. Studiile gramatice inse le aduse in moda la Rom'a numai Kratos, solulu regelui Attalus, decandu elu prin o frentura de osu casiunata prin caderea lui intr'o cloaca, bolnavinduse, tienù prelectiuni despre poeti. in urm'a careia se priimi in instructiunea scolara si comedi'a si satir'a pentru scopurile loru morale.

Cu gramatic'a vechie veni si filosofi'a si retoric'a la Rom'a, caci gramatic'a vechiloru cuprindea amendue aceste obiecte de instructiune, care pentru scopurile loru practice fura multu întrebuintiate. Nimenea nu putea a se distinge, a se avantá la posturi de statu mai inalte, care nu posedea darulu oratoriei si cultura generala

Invetiatorulu *Celementaru* se numiá *grammatista* ori *literator*, adica invetiatoriu de litere. De metodulu lui scimu, ca silabisá cu pruncii dupa datin'a cea vechie, la scrisóre ducea insusi man'a scolarului si socotél'a o invetiá cu ajutorulu degeteloru. Citirea buna erá lucru de capetenia; la citire se ingrigea cu deosebire cá prunculu se tiená accentuarea drépta, ritmulu si binesunanti'a. Calcululu se invetiá si pe tabla ori cu ajutorulu unei petricele si masini. Se mai propunéu si elemente de geometria si cevasi din geografia cu ajutorulu harteloru. Se invetiá si grecesce, inse nunumai in óre private. Scól'a stá din dóue cursuri, in celu d'anteiu se invetiau cele enumerate pene aici, éra in alu doile cursu se propunea retoric'a si de comunu se atientá la o pregatire pentru viéti'a publica.

Lucrulu in scóla se impartia între invetiatorulu grecescu si latinescu (*grammaticus* séu *litteratus*); gramaticulu esplicá poetii, tienea deprinderile retorice si traducea din grecesce in latinesce, éra invetiatorulu latinu se ocupá cu sti'ulu latinu, cá astumodu fitorulu oratoru sa-si lucreze

si scrie tem'a cu eleganta, si apoi sa o spuna cu cuviintia si gestu potrivit.

Scolarii trebuiau a se disputá între sine.

Numai in timpul de mai incóce se invetiá prelunga mitologia si istoria.

Deprinderile fizice erau o tréba privata a fiacui.

Disciplin'a stricta scolastica cu bastonu si nui'a se pastrá pene in timpii de mai tardiu ai imperiului, ba sgototulu de bataia se tienea de semnele depe care se cunoscea scól'a. Dela alu 15-lea anu tinerulu se formá pentru servitiulu militaru prin deprinderi trupesci si erá recrutu (*tiro*).

Mai departea escultivare practica junele romanu si o agonisiá prin aceea, ca se alaturá lenga cate unu barbatu renumitu in specialitatea aceea, pe care si-a ales-o, pe trecea totu in apropierea lui si privea in elu pe modelulu seu intru tóte. Retorii, generalii, juristii etc. avéu mai totdeuna ómeni tineri impregiurulu loru. Prin acésta intindere a instructiunei si scopulu educatiunei si instructiunei luà alta insemnatate. Numai erá atunci de ajuns a fi numai romanu onestu, de simlieminte bune, ci se mai cerea si unu felu de politura, urbanitate, pentruca Rom'a erá resiedinti'a lumei éra Romanulu domnulu lumei, nationalitatea lui i erá mai pre sus de tóte, elu erá cetatianu de lume in deplinulu intielesu alu cuventulu, carele asiadara trebuia neaparatu a'si apropiá o cultura in gradu inaltu, spre a se sci aflá in tóte relatiunile, între tóte natiunile si religiunile. Acésta cultura generala, ce nu erá dóra numai resultatu alu vietii nationale si alu usului, ci care trebuia a se agonisi prin cunoscintie inmultíte, se numia umanitate séu cultura omenésca.

Romanii cunoscéu tocma asia de pucinu cá si celelalte popóre ale vechimei, aceea ce noi numimu scóle; educatiunea stá intru dedare, si cultur'a practica intru

imitare. In astu modu si-a educatu Rom'a barbatii de statu, oratorii, generalii, si economii sei. Principiulu fundamentalu alu educatiunei a fostu: forméza pe omu asia, cá sa fia destoinicu spre actiune meritátore si intielépta: si in intielesulu acesta tóta invetiatur'a atientá la cele folosítore si practice. Adunarea de cunoscintie folosítore, lectur'a erá unu ornamentu alu preadoctiloru; de aceea chiaru si la baie si la mésa se puné cate unulu de citea, cá astufelu nici macaru timpulu acela se nu tréca nefolositu. Studiile mai inalte se facéu prin tierile din afara Scóle d'aceste erau in Aten'a, Rodu, Mitylene, Alessandri'a, Smirna, Pergamum, Efesu, Massilia etc., care, daca putemu se facemu asemenare intre diversele asiedieminte, tienéu p'atunci loculu gimnasiiloru si seminariiloru nóstre de astadi.

Amu mai dísu, ca numai pe timpulu imperatiloru, in acele dile nuoróse ale vietii istorice romane, fundara acestia si scóle publice. Invetiatorii acestor scóle se numiau *professores* ori *litterati*, se platiau dela statu si propunéu retorica, gramatica si filosofia. In Constantinopole Constantinu intemeiá o scóla imperiala numita auditoriu, care avea 31 de profesori, intre cari 2 juristi. Se nascura apoi universitati cu trei facultati. Scólele populare inse apunéu cu atata mai tare, ca si poporul seracá si degenerá, si statulu trebuia a se ingrigi insusi a'si cresce ampoiati destoinici.

Mai departe intemeiá Adrianu in Rom'a Ateneulu cá scóla mai inalta, unde se invetiau cele siepte „arte liberale“, adica gramatica, dialectica, retorica, geometria, aritmetica, astronomia si musica. Prelenga aceste scóle, mai erau si scóle elementare numeróse si alte scóle speciale. Ca unde se tienéu si ce se invetiá in scólele aste elementare, am spusu cu alta ocaziune intr'un'a din fasciórele acestei scripturi.

Avemu se mai memoramu anca ca Trajanu fundase si scóle cu stipendii, éra Antonin si Aureliu asiedieminte pentru orfani.

De barbatii romani, carii cultivara sciinti'a pedagogica si scrisera multe din sfer'a educatiunei anca am vorbitu. precatu nea iertatu angustimea acestoru colóne, in articulu separatu in brosurile de mai nainte.

(Se va continuá in anulu viitoru „istori'a pedagogiceii“ pene in dílele nóstre.)

Epistole catra o mama,

BCU Cluj / Cent séu niversity Library Cluj

Despre educatiunea fisica a prunciloru.

Epistol'a 2.

Amu acceptatu se tréca unu timpu mai lungu intre epistol'a mea d'anteiu si acésta cu scopu, cá sa-Ti insusiesci bine cele desfasiurate acolo, caci ele suntu fundamentulu a intregu edificiului urmatoriu, pe care amu de scopu alu inaltia in interesulu DTale.

Mai nainte de a trece la adeveratulu scopu alu lucrului meu, trebue sa Te facu cunoscuta cu unele calitati ale corporiloru vietuitoré. Ai vediutu in scrisórea mea de mainainte, ca animalele trebue sa móra indata-ce li se va taiá intrarea aerului la plamani. De aici urméza, ca animalele aterna dela lumea dinafara si ca productulu efectului reciproc alu trupului cu lumea dinafara este viéti'a. Daca vom cantari unu animalu, si-apoi i vomu detrage nutrementulu, gráutatea trupului va scadé din dí

in di pene la mórtea aceluia. De vomu cumpani ossigenulu aerului pe care animalulu-lu imbea in 24 óre, si apoi acidulu carbonicu ce-lu respira séu resufla in acelasi timp, vom aflá ca cestu dinurma va fi cu multu mai greu decatu ossigenulu imbeutu. De unde urméza, ca

resuflarea casiuna o perdere din greutatea trupului.

Éra daca din contra vom provedea animalulu regulatu cu nutretiu, acésta scadere a grâutatiei nu se mai observa, desi se forméza totú aceeași multime de acidu carbonicu. Deunde urméza ca

nutrirea este trebuintiósá, spre a reloca consumtiunea materiiloru trupului casuinata prin functiunile vietii.

Daca mai departe vom socoti, ca ossigenulu aerului efectua stricatiunea trupului, si pe acesta l'aru nimici, de nu aru urmá pe alta cale o intregire o pagubei; daca vomu considerá, ca acésta stricatiune se cere neaparatú spre sustinerea vietii, — venim-u la conclusiunea, ca

viétia este rezultatulu unei lupte victoriose cu lumea esterióra, éra ból'a si mórtea sunt invingerea nostra, adica aflarea nóstra in stare invinsa.

Dupa-ce trupulu animalu ori vegetalu e mortu 'si perde indata form'a si amestecatur'a, incepe o decompunere a sucuriloru si materiiloru si se nascu formatiuni nóue. Cumca acésta decompositiune de sine nu se arata si la fiintiele vii, ca amestecatur'a chemica ale partiloru fluide si solide nu suferé nici o schimbare, ca din contra trupulu folosesce corpurile mórte spre conservarea sa, acésta este a se multiamí puterei vitale, nisuintiei organismului viu, de a-si sustinerea personalitate a. Daca ossigenulu nasce si intretiene in fiintia

viie functiunea vietii, daca mai departe acésta nu se mai intempla in timpul candu trupulu e mortu si daca acelasi casiuna in corpulu mortu decumpusetiunea lui, éra nu mai produce viétia, atunci urméza, cumca trupulu trebuie se aiba o susceptibilitate pentru influinti'a datátore de viétia a ossigenului. Susceptibilitatea trupului pentru influinti'a iritamenteloru dinafara se dice iritabilitate.

Numai prin iritamentu si iritabilitate anca nu se produce viétia, se mai cere anca órece. Daca Ti-am aratatu, ca viéti'a e numai productulu luptei lumei dinafara cu trupulu, urméza ca trebuie sa fia si vr'o opusetiune, vr'o resistintia din partea trupului, deórece altufelu nici nu se póte intipui lupta, ci fara de aceea ar remanea numai ataculu lumei dinafara. Contrarietatea asta a trupului sta intru facultatea lui reactionara, adica in putinti'a de a priimi si prelucrá iritamintele.

Din tóte aceste ai pututu se cunosci acum, care sunt conditionile vietii.

Epistol'a 3.

Daca pene aici Ti-am vorbitu numai de conditionile si aparintiele generale ale vietii, in epistol'a acésta Te voiu face mai d'aprópe cunoscuta cu trupulu omului si cu functiunile organelorului.

Vei scii de buna sama ca ce sunt rimele, si vei fi pututu observá si DTa, ca animalele aceste n'au óse; asemene vei scii, ca pescii, sburatórele si cele cu patru picióre au óse fórté multe. Aceste trei clase de animale din urma se numescu animale vêrtebrate, si si omulu se tiene de aceste. Ósele sunt temelile trupului; ele se compunu din pamentu varosu fosforicu si carbonicu. Tóte ósele unui trupu, in rindulu cum facu ele figur'a trupului, se numescu scheletu; scheletulu acesta are trebiuntia de aparate,

care se'lu puna in misicare, aparatele aceste sunt muschii. Muschii acestia facu asia numit'a carne a trupului si dela animale sunt nutrementulu nostru. O parte din muschii acestia e supusa voiei nóstre, deaceea ele servescu spre misicare amesuratu voiei spiritului. O alta parte a muschiloru nostri nu e supusa voiei nóstre; de aceste se tienu muschii inghitietórei, ai stomacului si matieloru si inim'a. Fiindca organele aceste trebue se fia in misicare necontenita, ele nu trebue se mai fie supuse voiei nóstre, deórece altufelu aru fi de multeori uitate si in timpul somnului s'ar aflá in neactivitate. Daca voesci a Te convinge despre acésta, probéza odata a inghiti de 4—5 ori dupa olalta; Ti-va succede acésta pe atata catu vei mai avea saliva (dale), asiadara 1 — 2 ori, mai departe inse-Ti va fi cu neputintia a face acésta; ori încerca prin voi'a DTale ca sa-Ti stea inim'a inlocu, si vei vedea ca nu poti acésta.

Muschii acestia, carii trecu dela unu osu la altulu, prin aceea ca se sgârcescu, midilocescu apropierea si departarea óseloru catra si dela olalta, adica casiunu misicarea. Muschiulu sgârcitu perde din lungime, inse cu atata mai multu se ingrósia si remane in starea acésta pene atunci, candu unu altu muschiu faptuindu in directiune contraria, 'lu intinde éra. Fa odata cercare, si incovóie cotulu catra bratiulu de susu (man'a dintre cotu si umeru) si vei aflá, ca partea de dinainte a bratiului de sus se ingrósia si invirtosiaza éra partea de dindereptu remane destinsa; acum intindetu man'a éra si vei semtî insuptierea muschiului dinainte si ingrosiarea si invirtosiarea celui dindereptu Muschii trupului sunt imbracati cu o pele anumita; pelea asta, scimu bine, este necasulu bucatareseloru candu gatescu cate unu iepure, asiadara Ti poti bine intipui care e si cum e, ea izoléza muschii singuriti si este

siédi'a (loculu) reumatismului. Acoperitu este aparatulu acesta alu trupului de pelea din afara si de grasimea dintre ea si aparatulu.

Pelea inchide trupulu si'lu desparte de lumea dinafara, ea este impacatorulu acestuia cu influintiele aerului, ea este forte activa, primesce intr'un'a si da, ea forméza frumseti'a trupului facandu cu grasimea de supt ea formele cele rotunde. Natur'a nicairi in lumea organica n'a lasatu unghiuri nici surfetie plane, pretutinde predominesce form'a ovala, si numai cá esceptiune form'a globósa si cercuala; in natur'a anorganica, asiadara la mineralii si sarile loru se afla si planimi si unghiuri, adica cristaluri.

Aceste fura dara organele ce conditionéda form'a si miscarea trupului; acum voiu se trecu la acele cari efectuediu mistuirea si resuflatul. Ai vediutu mai sus ca trupulu perde pe tóta dio'a cate ceva din partile lui componente; semnulu, ca acésta perdere trebue implinita, ni-lu da stomaculu si gur'a, prin semtirea fómei si a setei. Indestulirea acestei semtiri, acestei lipse se face prin nutrementu, care macinatu in dinti si amestecatu cu saliva (udimea din gura) se inghite si vine in stomacu. Aici acela devine fluidu prin suculu gastricu, trece apoi in canalulu asia numitu intestinalu (séu de matie), unde suferé o decompunere, caci ferea ce se varsé din ficatu in matiú absorbe acrél'a sucului nutritoriu (chilului), desface substantiele ce le póte priimi sangele, da materiiloru nefolositóre colórea galbina ori verde si impedece putreditiunea matieloru. Matiulu e legatu de o incretitura a pelitiei pantecelui si acésta e plina de venutie fine, ce se intindu prin canalulu intestinalu, unde vinu in atingere cu cuprinsulu matiului si absorbu, imbéu asemene unui burete suculu nutritoriu, care acum e alburiu. Partea netrebutiósá la nutrire a sucului acestuia se desiarte pe tóta

dio'a. Suculu nutritoriu imbeutu prin asia numitele vene ale laptelui se trece prin ghindur'a mesanterica unde suferesc schimbări luându mai multa asemenare cu sangele, trece apoi într'unu canalu mare, de unde intra apoi in sange. Amestecatu asia cu sangele ajunge suculu nutritoriu in inima si d'aici in plamani.

Daca dela nasu vom cercetá partea interióra a pelitiei mucóse, aflamu in aceeași nevre fórte numeróse, care mirdilocesca mirosulu. Aceste nevre ale mirosului sunt veghietorii plumaniloru intocma cum si nevrele gustului (gustative) sunt custodiile stomacului. Tóte rapórta trupului despre stricatiunile ce vinu dinafara. Nasulu sta in legetura cu gur'a prin doue gaurele ce respundu in fundulu gurii; éra gur'a sta din josu érași in legatura cu tievea pentru aeru, prin care adica aerulu se trage in plamani. Candu resufflamu vedemu, ca cosiulu peptului se largesce si s'aduna; prin imbera aerului se largesce si candu ilu resufflamu se aduna; prin contragerea acésta a cosiului peptului ese din besícutiile séu asia numitele vasele plumanale partea cea mai mare a aerului imbeutu érași afara, d'acceia cu tóta resufflarea se schimba aerulu din plamani. O parte din ossigenulu aerului imbeutu pier, inse vine in locul lui acidu carbonicu. DTa ai vediutu, ca procesulu acesta e asemene procesului arderii, si ca acésta e caus'a producatiunii de caldura a trupului. Daca me vei intrebá, cum se forméza aici acidulu carbonicu, trebue cá sa-Ti si dau deslucire despre acésta. Incepu asiadara cu invetiatur'a despre circulatiunea sangelui. Vei scii ca sangele circuléda prin totu trupulu omului si depe bata'a inimei DTale vei fi sentítu, ca ai o inima. Inim'a acésta este unu muschiu, o pompa apasatóre si sugatóre si nici decum nu organulu acela. care semte iubire; pentruca omulu iubesce cu sufletulu si spiritulu, si asupra

acestora se influențiază prin creri. Si dacă inimă DTale la privirea celor ce-i iubesc s'eu la audirea anteului tîpetu alu copilului DTale — a batutu mai tare, ac'asta este numai o urmare a intaritarii creriloru DTale. Inimă n'are asiadara scopulu de a iubi, ci de a pumpá sangele in plamani, a-lu insuge de acolo érași in inima si apoi a'lu trece in trupu. Spre indreptarea DTale fa o proba si iá inimă unui vitielu, taie-o curmedísiu, si vei gasi doue camere despartite deolalta. Aceste sunt cele doue camere ale inimei din care incepu doue vene mari de grosimea degetului. Un'a din aceste duce la plamani si pentru fiecare plumana se imparte in ramure deosebite. Adou'a vena mare duce prin trupulu intregu, e grósa alba-galburia si pretutinde se intinde in ramure mari prin diverse parti ale trupului. Ac'asta e arteri'a principala. Éra dacă vei taiá inimă dealungu, vei aflá ca partea de dinsusu a aceleias; sta din alte doue spatii ce érași se desfacu prin unu pariete despartitoru. Aceste se dicu anticamere. Anticamer'a stenga a inimei sta in legatura cu plumanile si primesce érași sangele ce se impinge din camar'a drépta a inimei in plamani, lu trece in camar'a stenga de unde se duce apoi in arteri'a cea mare. Anticamer'a drépta e imbinata cu doue arterii mari, dintre care un'a príimesce sangele din partea dedinsus a trupului si cealalta din partea dedinjos a aceluiași si lu duce in anticamera, de unde acela trece in camar'a drépta si d'acolo in plamani.

Tóte arteriile se ramurescu in venutic fórt fine, aceste se impreunu apoi in ramure mai mari, care apoi se punu in legatura cu anticamar'a drépta. Aceeasi se 'ntempla cu venele, care incepu din partea drépta a inimei trecu in plamani si d'acolo érași indereptu in anticamar'a stenga. Intre ramuraturile fine ale veneloru stau substantiele acele, din care se forméza singuritele parti ale

corpului. De voiesci a-Ti face intipuire de fineti'a venelor, refrange pleop'a dedinjos a ochiului si vedi minunatele ramuratiuni, inse aceste se tienu anca de venele mai mari, caci pe cele mai fine le vei putea videa numai la imarire insemnata prin microscopu.

Mai nainte de a trece mai departe, trebuie sa-Ti mai spunu anca, cum e compusu sangele. Daca vei pune sangele a se reci, acelasi se inchiaga si s'arata a innotá intr'o fluiditate gálburia. Acésta se numesce limfa adica ap'a sangelui si in 1000 parti de sange sunt cam 750 — 80 parti d'asemene apa. Daca DTa vei ferbe limf'a acésta, ea se va inchiagá apoi deplinu; acésta vine dela o materia ce e intocma cu a albusiului de ou. Daca vei mestecá albusiu de ou de gaima cu apa si lu vei ferbe vei ajunge totu la acestu resultatu. Partea cea rosie inchiagata a sangelui sta din globsióre mici, cari daca le vomu mari prin microscopu de 600 de ori decum sunt, si abia se voru putea vedea in marimea grauntelui de meu, adica globsiórele aceste sunt de 600 de ori mai mici decatu unu graunte de meu. Globsiórele aste sunt invalite c'o substantia de colóre rosie, ce contine feru. Cá sa-Ti poti face idea de fineti'a venelor celoru mai subtiri, trebuie sa scí, ca acele globsióre de sange numai un'a cate un'a se potu trece prin trinsele, ca diametrulu acelora e numai catu a 600 a parte din diametrulu unui graunte de meu. Limf'a (ap'a din sange) nutresce organele trupului cu albusiulu, grasimea si sarile ei, ea patrunde deci prin vine cá prin harti'a beutóre.

Manarea sangelui prin trupu se póte face numai prin contragerea camerelor inimii si fiindca aceste cuprindu numai 2 — 2 $\frac{1}{2}$ uncii de sange, tocma numai atata sange se póte pune in miscare prin tóta contragerea. Prelenga tóta acésta catatíme mica, intréga mas'a sangelui se trece

prin inima si plamani in $2\frac{1}{2}$ minute. Mas'a sangelui din trupu face cama cincea parte din greutatea trupului.

Pecandu asiadara partea apatósá a sangelui efectua nutritia trupului, globsiórele sangelui sunt purtatorii ossigenului, pe care lu impartu mereu organeloru si primescu in loculu lui acidu carbonicu, pe care lu depunu in plamani schimbandulu cu ossigenu.

Sangele ce nu contine ossigenu nu e in stare a intretienca viétí'a, d'aceea moru apoi animalele in timpu scurtu in aerulu celu lipsitu de ossigenu, séu daca le astupamu gur'a si nasulu.

Incheiu si pentru astadi epistol'a mea, rugandute, sa nu Te grabesci a me condemná caci Te-amu tienutu indelungu cu insirari de aceste, de-órece fara de cunoscinti'a premiseloru e cu neputintia a intielege cele viitóre, ce mi-am propusu a-Ti comunicá in privinti'a educatiunei fizice a pruncului DTale. Firesce descrierile precedente sunt cam greu de intielesu pentru o femee; dara tocma deaceea, cá sa poti meditá mai multu si mai bine asuprale, voiú lasá a trece unu timpu mai indelungu pene la urmarea celeilalte epistole, ce va incepe cu cea d'anteiu nutritie a pruncului. Éra si pene atunci sa fii sanetósá!

Necesitatea studiului psihologicu pentru invetiatori.

Sciinti'a aceea, care respunde deplinu la intrebarea: Ce este omulu? se numesce antropologia séu invetiatura despre omu. Fiindca omulu se póte privi atatu dupa natur'a sa fizica catu si dupa cea spiritala, avemu spre scopulu acesta dóue sciintie, somatologi'a séu invetiatur'a

despre constructiunea trupului si psihologi'a séu invetiatur'a
despre spiritulu omenescu

In toti timpii omulu a fostu unu obiectu alu meditatiunii si esaminarei profunde atatu in respectulu corpului seu, catu si dupa fiinti'a sa interna. In adeveru, omulu, chiaru si pentru sine este o lume miraculósá. Cei mai intielepti barbati ai tuturoru popóreloru s'a ocupatu in viéti'a loru cu asemeni intrebari si se mai ocupa anca astadi. Totu omulu maturu aru trebui sa faca acésta. Natur'a si istori'a inaltia c'o vóce sentinti'a delfica: „Óme, cunós-cete pe tine insuti!“ Cu catu mai multu cultur'a devine unu bunu comunu, cu atatu valórea spiritului e mai evidenta si omulu totu mai multu cunósce necesitatea d'a se retrage in sine si d'a se face celu mai desu obiectu alu cercetarei sale. Inse rezultatele acesteia, opiniunile asupra cunóscrei proprie, fura anca dela 'nceputu fórté diferite si mai suntu de multe ori una-alteia cu totul opuse. Ortodossulu, idealistulu, rationalistulu si supranaturalistulu, materialistulu si spiritualistulu, romanticulu: fiacare se tiene aici de alta privire, de alta convingere. Inse cu catu mai multu s'apropia aceste diferentie ale adeverului, cu atatu mai siguru trebui sa si resulte unitatea comuna; *veritas una, error multiplex*.

Daca cunoscintiele psihologice suntu fórté interesánte pentru fia-ce omu, care numai ceva se ridica peste nivel'a vietiei comune, si nu vrea a se tiené de cét'a nesocotitiloru, cu atatu in mai mare gradu suntu acele folositóre, ma neaparate pentru unu invetiatoru. Unu pedagogu alu timpului nostru díce: „Studiulu psihologiei este neaparatu pentru totu-insulu, care vrea a se inaltia peste meseri'a unui instructoru mecanicu; invetiatorulu, care nu este psihologu nu se póte numi cu dreptu cuventu pedagogu“. Si cine aru denegá acésta? Instructiunea si invetiarea

sunt o activitate psihologica; ele privescu spiritulu, desceptarea si cultur'a lui. Desvoltarea lui urméza unoru legi determinate ale naturei. Si care invetiatoriu si educatoru n'are trebuintia d'a cunósce insusitatile, aplecarile si puterile spiritului? Fara meditare asupra iveliloru psihologice nu se póte implini cuviinciosu nici o fapta de educatoru si invetiatoru; fara psihologia rationala nu póte fi nici o pedagogica sciintifica, nici o didactica lamurita, nici o prassa succeditóre. Fara cunoscintie psihologice, invetiatorulu e asemenea unui mesteru - strica, care numai pentru panisiór'a-i miserabila mai lucréza cu sudóre amara unu materialu.

Psihologi'a aru trebui sa fia unulu din obiectele principale in asiediemintele nóstre invetiatoresci, in preparandii. Nunun.ai filosofulu si teologulu sa asculte prelegeri psihologice, ci si candidatul de invetiatorie sa se adape in invetiaturile despre viéti'a spiritului omenescu. Cei d'anteiu potu a se lasá mai aduncu cu privirea in sistemele lui Aristotele, Baco, Locke, Leibnitz, Kant - Fries, Eschenmayer, Salat, Beneke, Fichte etc., dela invetiatori nu putem pretinde atata; se póte inse cere cu dreptu cuventu, cá aceia se aiba totusi atate cunoscintie psihologice, cá sa póta patrunde celu pucinu atata in esinti'a cea adeverata a spiritului si a desvoltarii lui, pe catu e necesariu la educarea omului. Numai capetele marginite, obscurantii timidi, zelotii credu ca s'aru poté formá invetiatori buni si fara cunoscintie psihologice. Meditatiunea asupra iveliloru psihologice este inceputulu intieptiunei pedagogice si didactice.

De ce nu vinu copii la scóla?

O adeverata pestilentia a scóleloru nóstre este neamblarea regulata la scóla a prunciloru. Asia de mare e reulu acesta la noi, incatu acela a inceputu pe alocurea a se aduce de cauza a netrebuintiei scólei, si scimu comunitati, unde dealtirintrea s'ar putea face multu pentru scóla, si numai din tém'a necercetarii scólei nu se mai intreprinde nimica pentru mai bun'a intemeiare a ei. Desi e fórté gresíta opiniunea celoru, carii, vedíndu ca nu se cauta scól'a regulatu, afla in acésta temeiu d'a nu mai face nimica pentru scóla, totusi am fi nedrepti, daca n'am concede, ca neamblarea copiiloru la scóla este un'a din pedecile capitale ale prosperitatii scoleloru nóstre populare, si tocma de aceea ne propuseremu a cercetá in urmatóarele isvórele acestui reu mare, care, dupa opiniunea nóstra, ar fi:

1. Seraci'a multoru parinti, carii se vedu siliti a se folosi de copii loru la lucrulu dílei. Lips'a starii materiale ne mai strica pe noi anca si'n alte multe privintie; unde s'ar putea astadi avantá poporulu nostru, candu elu aru fi mai avutu? Credu, ca astadi ne cunóscemu mai bine, cá oricandu alta data si cunoscinti'a de sine este primulu pasu spre indreptare. Daca ne cunóscemu, apoi trebue se scimu si caile care ne potu duce la stare mai fericita, si aceste sunt astadi numai dóue, cea intelectuala si cea materiala. Preotímea, invetiatorii si intieleginti'a tóta are astadi de cea mai santa datoria a lucrá din tóte puterile, cá poporulu nostru sa naintedie p'aste dóue cali cu pasi gigantici. Éra catu pentru ne-griginti'a scólei tocma si asta este unu motivu din cele mai mari de a duce scól'a la asia stare buna, cá copii se

se p^ota catu mai multu folosí cu ce invétia intr'ensa si cá astumodu parintii din esemple vii se vina de sine la convingere, ca copii lorú, prin amblarea la scóla nu numai n'au pagubitu, ci din contra chiaru si'n privinti'a modului agoniselii a profitatu multu. O scóla asia intocmita nici odata nu va remane necercetata de copii din caus'a se-raciei parintiloru.

2. Parintii, carii privescu pe invetiatoriu de popantiulu, de spaim'a copiiloru. Vor fi facutu mai toti docintii nostri trist'a esperintia, ca copii privescu in scóla unu locu de pedépsa pentru ei si in invetiatoriu pe omulu celu chiamatu numai d'a se'mpotriví la totu ce le place lorú. Intrebandu mai d'aprópe dupa causa, p'acésta o aflamu in parinti. Acestia candu vor se retiena copii dela ceva neiertatu, sunt destulu de nesocotiti, ai amenintiá cu scól'a si cu invetiatoriulu. Ne sunt unu ce de comunu cunoscutu espresiunile: „Éca vine 'nvetiatorulu, vei vedea tu acum“, séu „lasa c'acusi te voiu tramite cu la scóla, apoi sciu ca ti-or sari nebuniile“ etc etc. Vorbe d'aceste desceptu in pruncu ura catra scóla, elu le privesce acésta de o inchisóre. Ur'a astu modu casiunata catra scóla, nasce 'n copilu inderetnicia si lu face a cugetá la midilóce de scapare de acea scóla neplecuta. Cu asemene prunci intimpina unu invetiatoriu mari gráutati, pene se le scóta din capu parerea gresíta si pene se le faca placuta amblarea la scóla. Incontra acestei iveli generale, preotii ar trebui se pasiasca cu seriositatea ceruta, si prin cuventari in bisericu si prin consultari cu tóta dat'a ocaziune se arete parintiloru asta gresiala urmata de asia mari stricatiuni pentru ei si pentru prunci etc. Se 'ntielege ca si invetiatorii se folosésca ocaziunile ce li se dau in atingerea cu poporulu spre **capacitarea parintiloru.**

3. **Nepreceperea parinților.** Unii parinti s'arata deplinu multumiti, daca copii lor au invetiatu barem atata catu invetiasera si ei in prunci'a lor si asia cum apuca copilulu mai bine inainte cu invetiatur'a, indata-lu iau dela scóla. Daca-i intrebi, ca dece, tí-se respunde, ca: »sciu ca dóra n'ó selu facu popa; io anca n'am invetiatu atata, si vedu ca totu n'am mai peritu.« Cá cum numai popii i s'ar cuveni si s'ar cere sa aiba invetiatura mai multa, si cá cum ar fi destulu in lumea asta numai se nu peri, apoi se traesci ori si catu de amaritu si ticalosítu. Astufelu de parinti firesce nu sciu se preliúesca insemnatatea invetiamentului si pruncii lor cu anevoia voru cercetá scól'a regulatu. Trebuie si aici pasitu cu bun'a si a face pe parinți asi cunósce pagubitórea retacire. O buna intielegere si armonia intre preotu si invetiatoriu póte se efectue vindicarea a tóte relelor acestoru.

4. **Nepadîrea acurata a legiloru scolastice custatóre.** Legea scolastica esita in anii din urma dela inalt'a c. r. Locutiintia a Transilvaniei, publicata prin tóte foile nóstre si impartasíta si pe cale d'adrechtulu cu organele scolastice, e atatu de corespundiátore in asta privintia, incatu daca organele scolare ar padio cu tóta scumpatatea in totu loculu, scólele nóstre ar fi in stare mai imbucuratóre, si cu deosebire n'am avea d'a ne plange atata asupra negrigintiei scolare

5. In cele mai multe casuri sunt de vina multu si insusi invetiatorii. Cei mai multi, nefindu deajuns cunoscutori de natur'a omenésca, nu precepu cum se se pórté cu copii asia, cá sa-i amerue pentru sine si sa le faca scól'a placuta. Sunt mare raritate la noi invetiatorii aceia, de cari se audi, ca-i iubescu scolarii n'tratatu, incatu au atragere mare sa mérga la

scóla, éra nu facu acésta numai de sila. Nu e lucru asia micu a fi invetiatoriu, cum socotu ómenii nostri; numai purtarea cea corespundietóre cu scolarii si cu membrii comunei sale ce cunoscintie de ómeni si ce esperiinte cere! dár apoi celelalte studii ale sale? Si cu tóte aste, ce pucinu se iá la noi privire la cerintiele aceste!

Se trecemu la cele ce póte sa faca docintele spre sterpirea acestui reu.

»Curierulu Scol. austr.« aduce intrunulu din Nrii mai noi unu articulu intitulatu: »Ce midilóce are invetiatorulu spre a face pe copii sa cercetedie scol'a cu diligintia«, din care, fiindca contine tóte cate sunt a sè respunde in punctulu acesta — estragemu aici urmatórele. Midilócele acele sunt multe, si mai cu sama

- a) **Premiarile.** Scolarulu, care intr'unu restimpu anumitu n'a lipsitu nici odata dela scóla, se capete unu semnu de diligintia séu de remuneratiune, se i se dea locu mai inaintatu, séu se-i se incrédiá in scóla vr'o ocupatiune de onóre.
- b) **Pedepsele.** Copíi, carii lipsescu multu dela scóla, sa-si pérda loculu, se se declare de nedemni spre implinirea ocupatiunilor de onóre, se se arete preotului, catechetului ori inspectorului scolasticu, candu acestia cercetédia scól'a, luandu-se catalogulu a mana in presinti'a loru.
- c) **Desvinovatírea.** Totu copilulu lipsitoru dela scóla are sa-si arate caus'a lipsirei lui; oricare copilu, care a lipsitu dela scóla, se se intrebe, dupa ce a venitu, despre caus'a din care a facutu acésta. Mustrarile si svaturile intielepte si blande potu avea bunu efectu in atari casuri.
- d) **Prin o rivalitate,** pe care invetiatorulu o

póte produce, daca precepe, între scolari în diverse moduri.

- e) Invetiatorulu (cum mai diseremu) sa se silésca a traí bine cu parintii copiiloru, si anume sa le faca evidenta stricatiunea ce aduce cu sine lipsirea multa dela scóla precum si folosulu cercetarii regulate a scólei.
- f) Unu bunu midilocu d'a impuciná absentarile este padírea acurata a óreloru de scóla. Daca invetiatorulu nu tiene ordine în scóla, va incepe odata mai curendu altadata mai tardiu, si va finí candu la unu timpu candu la altulu, atunci o asemenea neregularitate va avea influintie de totu stricatióse asupra ordinei de casa, mai virtosu acolo, unde copii dupa timpulu de scóla se mai aplica si la cate unu lucru de casa. Scól'a si în privint'a ordinei are sa fie unu modelu pentru comunitatea intréga
- g) Docintele cu-minte va fi mai departe cu multa prudentia si la aplicarea pedepsei pentru absentari; pentruca tocma si pedéps'a acésta, întrebuita desu si fara cercuspectiune, póte devení o cauza a absentariloru. Deci aceeasi, mai virtosu la tíera se se essecute numai în acele casuri, candu invetiatorulu se va fi întielesu mai anteiú cu parintii.
- h) Precum în tóte trebile importante ale scólei, asia si la midilocirea cercetarii scólei, docintele trebuie se se asecure de conlucrarea preotului, a catechetului de scóla a inspectorului scolasticu si a dirigatoriei civile locale. Fara de confaptuirea acésta, silint'a lui în cele mai multe casuri, va remané cu resultatu micu.

Cum se fia scól'a intocmita din afara si din intru?

Spre prosperarea unei scóle se ceru si anumite intocmiri. Intocmirile aste sunt de dóue felurí, esterne séu cele din afara si iterne séu cele din intru. Intocmirea din afara a unei scóle cuprinde in sine 1. edificiulu de scola, 2. incaperea séu odaea de invetiamentu si 3. interiorulu acestei odai. Catu pentru edificiulu de scóla, acela pe catu numai se póte sa stea la locu scutitu de totu, ce póte conturbá instructiunea; deci acela se fia departatu din strate sgomotóse, si depe lenga ori-ce locuri de adunari, si totusi se stea pe catu se póte mai la centrulu comunei pentru inlesnirea prunciloru de scóla. Candu este locu mai multu de scóla si daca se póte, este fórté cu scopu, cá scól'a se fia incungiurata de gradini, la tóta intemplarea inse se aiba scól'a celu pucinu d'o lature o gradintia, in care pruncii de scóla in anumite óre se se deprinda sub conducerea invetiatorului la cultivarea planteloru, éra de alta parte a scólei se fia unu altu locu liberu. Mai departe, daca se póte, scól'a se se edifice la locu cevasi mai ridicatu inse sventatu si scutitu de tóta umediél'a. Edificiulu de scóla dupa cerintiele d'acum are si trebue a se construi din materialu de pétra, catu se póte in stilu mai frumosu. Afara de aceea scól'a nici odata sa nu fia departata de biserica si locuinti'a preotului. Ce frumósu este, candu apropiindute de unu satu ti-se vede scól'a inalínduse cá edificiulu celu mai ímposantu in comuna, si éراسi ce nepasare a locuitoriloru si ce timpire vedesce, candu ai intratu intr'unu satu si ti-trebue se cauti scól'a cu luminarea pene s'o gasesci, pe candu cârcium'a satului pretutinde ti-sta in cale! Au nu e pecatu, cá unu invetiatoriu bunu se-si manance dilele, si

că pruncii noștri să-și petreacă o parte mare a vieții lor
 în nesce „hurube“, unde e numai o pedepsă a petrece?
 Cum vom putea noi accepta, că școala se descepe și la-
 tăsească în omenii noștri simțiu de curățenie, rânduiește, cu-
 viaștia, sociabilitate, activitate etc., în odăit, unde copii
 îndesuiți sunt împedecați în toată mișcarea liberă, sunt lip-
 siți încă și de lumină cea deplină a lui Dumnezeu, ce nu po-
 te să străbăte de coperișul școlii prin ferestruțele numai de
 mărturie a le școlii, unde copii abea pot să se resufle și
 îmbie totu numai aerul stricatoru de sănătatea omului, unde
 în toate părți vezi numai umedie și necurățenie? Din
 contra influențele binefacătoare asupra comunei întregi ale
 unei școli edificată după civilitate și cerință, nu se
 pot nici odă de ajuns prețiu. Țăranul și cetățeanul
 va învăța să cunoască mai bine și mai bine folosul unei
 locuințe curate și sănătoase, cându într-o școală plăcută
 și s'ă descepatu lui simțiu spre această, și atunci chiaru
 și casele locuitorilor o se ia încetu cu încetulu alta fa-
 cia. — Găsește economia a unora direcționi comunali,
 cari fiindu și ei însuși crescuți în asemenea școli și ne-
 cunoșcându mai binele, iau în socoteală totu numai che-
 luelile, dară nu și folosul unei școli și striga în gură
 mare în contra edificării de școli noue, nu se poate de ajuns
 condamnă — într'unu timp, cum este acelu d'acum, cându
 noi pe viitoru în școală avem d'ă privi factorulu celu mai
 putinte alu înfloririi noastre nationale. În privința casei
 de învățământ, adică a însăși odaiei în care se învețe și
 d'ă se însemna, că această are să fie luminosă și să se măsoare
 în nalțime celu pncinu 9—10 picioare și de o largime ame-
 surată numărului de prunci. Cătu pentru formă, este mai
 bine să formeze unu pătrat lungureț. În privința ma-
 rimei nu trebe să se luă în privire numai numărulu de atunci
 alu școlărilor, ci toți pruncii buni de școală din comună

intréga, si totdeuna e mai cu scopu sa fia cevasi mai mare decatu pré mica; pe catu se pote inse aceeași se ésa atata de spaciósa, cá pe de dóue parti se se póta pune cate unu rindu de bance si p'ntre ele inmidilocu totusi se remana unu locu golu cevasi mai largu. Afóra d'aceea pentru fiacare pruncu se cere unu spaciú de siepte picióre séu urme patrate. Scól'a trebuie provédiuta si cu recui-sitele necesarie, de care se tienu sediulu docintelui, bancile pentru prunci, armarie pentru carti si alte unelte de scóla, table de pariete negre de lemnú cu pedestalele loru, creta, burete, alte tabele mici etc; dintre midilócele de invetiatura: icóne, harte, modele de scrisu si totu ce servesce spre inlesnirea invetiamentului si face trebuintia scolariloru. — Despre totu, ce este proprietate a scólei, se se póte unu inventariu pe care fiacare invetiatoriu se lu primésca in grigea si respunderea sa la intrarea lui in servitiu. Si daca e cá odai'a de scóla se corespunda ma-retiului ei scopu, culturei tinerimei, se cere, cá in aceea se se padiésca totdeuna curatieni'a cea mai mare, si esteo mare datoria si unu frumosu meritu alu docintelui, daca pri-veghiéza cu cea mai mare grige, cá copii se tiena tóte 'n curatienia, se nu maculedie si se nu strice nimica si prin acésta se se straplante si in cerculu casanu de timpuriu iubirea de curatienia si rinduéla. Din intocmirile aceste se canósce numai decatu tóta harnici'a invetiatorului, pe care indata ce vei intrá in curtea si cas'a scólei lu-poti scii ca ce platesce. — Invetiatorulu se siédia in scóla la locu acomodatú, cá se póta avea pururea in privire sco-larii, si acestia pe elu. Elu trebuie se aiba unu locu ce-vasi mai ridicatu decatu scolarii, deaceea més'a lui vine la pariatele dedinainte alu scólei pe nesce tâlpigi. Éra cá invetiatorulu se póta merge neimpedecatu la fia-care sco-lariu, bancile se nu fia pré lungi nici pre indesuite, d'aceea

intre sirele de banci se remane locu celu pucinu de cate 3 urme in largime. Spre a putea ocupá uneori pe scolarii si in picióre, se cuvine se remana unu locu golu in scóla de marime corespundietóre.

Sub intocmirea séu organisatiunea interióra a scólei nu vine a se 'ntielege singuru numai ordinea disciplinara, ci si orice alta intocmire atientata la scopulu instructiunei, incatu adica prin aceeași se reguléza impartasirea instructiunei dupa timpu si alte referentie. Deci de intocmirea interna a unei scólei se tienu: a) priimirea scolariloru, b) impartirea in clase si locatiunea acelorsi, c) planulu de invetiatura, d) planulu de lectiune, e) absentarile, f) feriile scolastice, g) esamenele si insasi disciplin'a scolastica, legile scolastice, h) remunerarile si pedepsele scl. De tóte aceste recerentie la intocmirea interna a scólei a vorbi aici mai an-aruntitu, neamu intinde cu articululu pré departe; asia fiindca ne mai gramadescu si alte materii, ne rezervamu a vorbi de punctele mai sus prin articuli anume cu alte ocasiunii, inparte si in brosiurile „Amicului” precedente se atinse ici si acolo cate ceva in acele obiecte.

Datorinti'a invetiatorului in si afara de scóla de a desceptá si intari patriotismulu.

Scopulu scólei populare in sensu strictu se reduce la dóue: a formá crescini buni si cetatiani buni. Cetatiani buni de statu potu fi numai patriotii cei buni. Amórea de patria e nedespartibila de amórea nationala,

asiadara patriotii cei mai buni sunt natiunalistii cei adevirati, cei zelosi. Din scopurile aceste resulta o datoria a scólei de a nutri sentimentulu patrioticu in peptulu fragedeloru fiintie rationale ei incredintiate.

Amórea de patria este o virtute clasica a popóreloru libere; pentru natiunile apasate, ce nu sunt capace de o avantarea la demnitate omenésca, aceasi este unu lucru strainu, si acele natiuni caroru castigulu materialu le este unic'a si egoist'a conditiune a vietii, sunt in pericolu de a perde acésta frumósa virtute. Sclavulu nu semte amóre catra patri'a, in care pentru elu crescú numai vergile ce-lu batú, si egoistului timpitu i e totu un'a ori si-a face elu castigurile sale cá suditu chinesu, ori cá turcu ori cá ori ce felu altulu. Este deci d'a se privi d'unu semnu fórte imbucuratoriu alu vietii populare, candu sentiulu de natiunaltate e pretutinde viu. Patria si natiune nu sunt nici una contrastu alu naturei, ci ele sunt pentru spiritulu poporului ce viédia intrinsele, midiloculu a totu putinte de a realisá natur'a.

Scól'a trebue se dea omului tóte cate trebue elu se fia, si fiindca omulu intre altele are sa mai fia si patriotu bunu si natiunaltistu bunu, asiadar si aceste insusiri. Sufletulu scólei este invetiatorulu, dela elu au se purcéda in scóla tóte, urmédia ca si semtuilu de patria si natiunaltate.

Se cercamu dara, prin ce-si póte elu ajunge scopulu si in asta cale?

1. Prin aceea, daca atatu pe tinerime catu si pe cei crescuti i va face prin tóte midilócele, cá se participedia din inima la tóte ale tierii. Educatorulu este numai aceea ce elu semte, si elevulu seu anca va fi aceea. Multu e dreptu ce díce proverbulu romanu: „Spune'mi cu cine te'nsociesci, cá se-ti spuú ca ce omu esti!“ In acurui

insocire cresce omulu, alu aceluiasi caracteru va si eredi. Celu-ce va cresce intre barbati adeverati romani, va si fi de buna sama bunu romanu. Vorbele si tendintiele escugetate nu facu nici aieea multu, dara semtiemintele.

2. Se cercetamu dupa acele calitati nobile, in care e inradacinata natur'a romana. A aduce aceste calitati la desvoltare, nu e prea multu disu. — Daca invetiatorulu e romanu din inima, ceea-ce se si fia, atunci elu nu va pregetá prin folosirea unor momente istorice acomodate a desceptá si latí in tinerime semtieminte si fapte adeveratu patriotice. Prin acésta sentiulu de onóre, sentiulu nationalu, amórea de patria, respectarea legiloru, etc. se voru inradaciná cu atata mai bine. Puterile primitive, din cari se póte trage nutrimentu si taria, jacu in istori'a patriotica-nationala. Nararea fapteloru nobile acitia in sufletulu tinerulu asemenea semtieminte; Herder díce: „Eseemplele si modelele istorice fornéza sufletulu, memori'a, daca acele se narra in modu viu“. Faptele cele maretie ale natiunei ori ale aceloru barbati ai patriei, in cari s'a oglindatu adeveratulu caracteru romanu, se le depinga invetiatorulu atatu scolariloru catu si celoru mari cu tóta oca siunea si cu acea caldura si insufletíre naturala, ce insufle respectu fiacui. Prin investiamentulu istoricu se se inimedie si insufletiedie junimea spre fapte frumóse si nobile. Cu unu cuventu a dovedi pietate catra institiunile patriei si a desceptá acésta si in scólari; a educá p'acestia asia, cá intrandu in viét'a socialu, tóte faptele si nidiué'p'a loru se atiente la fericirea patriei; este una din cele mai mari datorintie ale totu invetiatorulu romanu.

4. Limb'a este santuariulu poporulu. A o atinge, a o rapí acésta insemnédia, a-i smulge viét'i'a din radacina. Orice poporu alu pamentulu priivesce o asemenea cutediare de o crima, si fiacare se apara de aceea din resputeri. In

limba viédia poporulu, in limba este incorporatu spiritulu lui, limb'a este tipulu, espresiunea fiintiei sale interióre. Invetiatorulu trebuie sa-si insusiésca limb'a cá unu maiestru; nu se cere cá elu numai se o vorbésca bine, ci se o si cunósca din fundamentu. Elu se grigésca cá scolarii sei se se adape asemenea bine in aceeași, tocma si intre cei crescuti se se silésca a latí cunosciintie mai temeinice de limba. Midilóce spre acésta sunt parte instructiunea din parte-i, parte latírea a totu felulu de producte literarie romane, cá spiritulu romanu se se adape cu scriptele nationale. Acésta e unu factoru fórte putinte alu patriotismului; caci precum fericirea fiacarui poporu póte se-i vina numai din elu insusi, asia si spiritulu lui se ogliéndia numai in limb'a lui.

5. Invetiatorulu se lucredie iutr'acolo, cá datinele bune nationale se nu se stérgea, ma se se inradacinedie. Este unu ce tristu ca d'unu timpu incóce acele se impedece pe multe locuri de insusi omenii nostri, si anca de aceia, carii tocma ar fi chiamati a grigí pentru sustienerea a totu ce este nationalu.

Calitatile invetiatorului.

Nu oricine este chiamatu a imbracá chiamarea de invetiatoriu. Precum la tóta ocupatiunea asia si la oficiulu invetiatorescu se ceru anumite calitati, fara de care acela nu se póte purtá dupa cuviintia. Se lasamu pentru acum calitatile fisice, la o parte, desi nu se póte negá, ca sanetatea trupului, mai cu sama peptu si plumani bune, vóce sanetósa si agera, pronuntia desvólta si o constitutiune tare trupésca sunt totu atate calitati ce se ceru dela unu

docinte. Dara multu mai importante sunt apoi însușirile spiritului și ale inimii de care mai cu sama vremu a vorbi aici.

Unu invetiatoriu bunu trebuie se poséda cunoscintiele și ghibaciile cerute la oficiulu seu. Celuce voiesce a invetiá pe copii cu folosu, acela are sa-si însușiésca tóte acele cunoscintie și ghibacii, cu care voiesce a instruí p'aceia. Fara de aceste e cu neputintia a fi invetiatoriu. Obiectele de care se aiba elu cunoscintia mai latita sunt: invetiatur'a religiunei și a istoriei sante; cunoscinti'a perfecta a gramaticiei, și destoiniciã de a face verce felu de compuneri in limb'a materna cerute in viéti'a sociala; cunoscintie naturale (istoria naturala, física, cevasi din astronomia), istoria mai cu sama a patriei și geografia, matematica, cunoscintie psihologice și deplin'a cunoscere a metodului, care de multe ori face mai multu, cá tóte cunoscintiele teoretice.

Invetiatorii se potu pregati numai atunci bine pentru chiamarea lor, candu esista institute anume spre scopulu acela, preparandii bune. Cu de aceste inse, durere, nu putem astadi a ne laudá multu, póte ca viitoriulu ne va favorá mai multu in asta privintia. Unicele preparandii intemciate dupa tóte cerintiele astorfelu de asiedieminte a prezentului sunt la noi preparandiile romane dela Aradu și Nasaudu, cea d'anteiu mai vechia, éra cea din urma stabilita numai de curendu pe base sanetóse, dela care prin urmare anca suntemu deplinu indreptatiti a si sperá multu pe viitoriu. Inse noi avemu o trebuintia imperativa d'unu numeru mai mare d'asemene preparandii in teritoriile locuite de romani (caci natiunile conlocuitoare sunt provideute bine cu asemene institute), si pene nu ni se va acoperi deplinu trebuintia acésta, inzadaru acceptamu a

vedé asiediati in totu loculu invetiatori populari deajunsu calificati pentru gréu'a loru chiamare.

Locatiunea.

Prin locatiune intielegemu nunumai loculu, celu ocupa copii in scóla, dara si referinti'a acelora catra olalta dupa mesur'a capacitatiloru si cunoscintieloru loru. In fiacare scóla populara trebuie sa fia o ordine de ranguri a scolariloru. Locatiunea mai póte fi si unu midilocu fórté bunu, de a aduce pe scolari la silintia si purtare buna, numai totusi invetiatorulu se nu s'abata dela principulu, ca nu trebuesce a acitiá prétare iubirea de onóre a copiiloru; anteietatea ce o da unuia, se nu se'ntemple spre pagub'a altuia si la inaintare se se considere numai purtarea de buna cuviintia, si gibaciile casitigate prin diligentia de lauda. In casu de nepadirea acestui principu folosulu locatiunei cu privire la instructiune s'ar putea usioru schimbá in pagub'a educatiunei, caci in atari casuri s'ar vatemá sentiulu de onóre alu unui pruncu si ar produce invidia, si superare, ceea ce in respectu moralu e cu totul fara scopu. Scopulu locatiunei e conditionatu asiadara de purcederea docintelui in asta privintia, care se fia basata pe conscientiositate.

Distingemu o locatiune duranta si schimbatoare. Sub cea d'anteiu intielegemu aceea, candu scolarii remanu in locurilelor nestramutati pe unu timpu órecare d. e. pe o septemana, p'o luna, pe doue, precum se determina si si-a facutu socotél'a mai bine invetiatoriulu, éra dupa decurgerea acelui periodu totudeuna se schimba ordinea dupa cum a meritatu fiacare scolariu; cea schimbatóre este candu in

tóte dile mutamu locurile dupa purtare si diligintia. Acésta din urma inse, fiindca pré desu intarita, fiindca conturba ordinea prea de multe ori, casiuna pré multa perdere de timpu si produce dela unu timpu nepasare in pruncii, carii precum inaintédia de cureadu, asia si repasiescu de lesne, e mai fara scopu si n'are acelu efectu bunu cá cea d'anteiu. Inse nici locatiunea duranta se nu duredie tocma pré multu, mai multu d'o jumătate de anu, caci altu felu perde si aceea din pretiu. In scóle de aceste trebuie mai departe a se padì stensu sistem'a de clase, cá adica se nu se promove die unu scolariu dintr'o classa intr'alta mai inalta, mai nainte de ce aru fi ajunsu acela in fiacare obiectu scopulu clasei respective. — Pe alocurea investiceii mai buni se punu in scamnele dinapoi, si cei mai rei in cele dinainte, cá pe acestia invetiatorulu sa-i póta avea mai d'aprope in privire.

Scóla practica.

Inceputu de Aritmetica.

Cea d'anteiu diecime.

(Continuatiune.)

Trei.

||| 3 . . .

de a.

Cu cate trasuri sunt aici mai multu decatu un $\frac{1}{2}$? Cu cate puncte sunt aici mai multu decatu dóue? Apoi cate jinii, puncte sunt asiadara aici? Cum s'a nascutu aici

numeralu trei? Lenga dóue unitati (trasuri, puncte, bobii etc.) s'a mai adaosu un'a. Asiadara numeralu ce vine dupa doi e trei. Care mai tiene aminte, ce semne in scrisu avemu pentru unu, pentru doi? Pentru trei avemu semnulu ce-lu videti aici intre trasuri si puncte (3).

		2	••		•
		1	2		1

Ce sta aici? Doi. Dara aici? Unu. Si cate trasuri sunt preste totu si d'insus si dinjosu? Trei. Ce numeru de puncte vedeti pe tabla si d'o parte si de alt'a a liniei despartitoare? Trei. Dacã d'asupra stau dóue trasuri, dedesuptu o trasura si cu totulul diceti ca sunt 3 trasuri, apoi sci-meati dara spune, din ce se compune aci numeralu trei? Din 2 si din 1. Dacã asiadara ai 2 nuci, cate-ti mai lipsescu cá se ai 3? Dara candu-ti mai lipsesce tie 1 cruceriu, cá se poti avé 3 cruceri? Atunci, candu amu numai 2 cruceri. Valerie dice, de mi-aru mai d'a tat'a 2 cruceri, eu mi-asiu puté atunci cumpará negrela de 3 cruceri, cati bani are Valerie? Are unu cruceriu. Catu face dara 2 si 1? Catu face 1 si 2? — Éca stergu o trasura depe tabla, cate mai remanu? Catu trebuie se lipsésca asiadara din 3 cá se remane 2? Din ce numeru trebuie se lipsésca 1 cá se remana 2? Asiadara scadienduse 1 din 2 mai remane catu? Din 3 puncte depe tabla éta stergu acum 2, cate mai remanu? Catu trebuie a se mai scadá din 3, cá se remane 1? Din ce numeru trebuie se scoti 2 cá se remane 1? Cum se chiana numeralu, din care trebuie se scoti 1 cá se remane 2? Dupa aceste din ce numeri se compune 3? Din 2 si din 1. Numeralu 2 decate ori cuprinde in 3? Dara 1? Pentruce?

	1
	1
	1

•		•		•
1		1		1

Ce vedeti aici? Unu, si cu unu, si cu unu? De cate ori este aici 1? Ce este aici de trei ori? Asiadara de 3 ori 1 face? Apoi ce este de trei ori 1. Ce aibi se faci cu 1, cá se capoti 3? Se-lu iau, séu se lu inmultiescu de 3 ori. Cate unitati sunt asiadara aici? Trei. Ce numeru de trasuri asiadara este aici? 3. Din ce dicéti adenéori ca se compune 3? Dara aici? Asiadara num. 3 se compune? Anteu din 2 si 1, si apoi din 1 si 1 si 1. — Aici ati pututu dara vidé si intregulu si si partile lui 3. Care este intregulu? 3. Si care sunt partile lui? 1 si 1 si 1. Cate parti are asiadara intregimea 3? Trei parti. 1 asiadara nu este aici intregulu, ci? Ci numai o parte. Si a cat'a parte? a treia. Pentruce? Cate parti de aceste sunt in 3? Éta nucile aceste, cate sunt? 3. Asiadara amu unu numeru de trei nuci. Dau acum un'a lui Sofronie, cate i-am datu? Datuiamu intregulu séu numai parti, si cate parti ale intregului ce amu? A trei'a parte se scrie asia $\frac{1}{3}$, adica din 3 parti 1. Dara cate nuci mi-a mai remasu mie? E acesta numerulu totu séu numai parti si cate parti? Sunt numai parti, si anca parti de a trei'a séu treimi. Si cate parti de a treia séu treimi de nuci amu? Dóue. Cu numeru, insemnamu acést'a asia $\frac{2}{3}$, adica dintr'unu numeru de 3 nuci amu dóue. Catu are Sofronie? $\frac{1}{3}$. Si catu amu eu? $\frac{2}{3}$. Care avemu mai multu, si cu catu? Daca din marulu ácesta voiescu ati dá tie jumătate, trebue se-lu taiu in dóue, asiadara cate parti voiu face din intregu? Dóue ($\frac{2}{2}$). Si danduti un'a tie cum ai scria acést'a? $\frac{1}{2}$ de maru. Cá se-ti dau din vergéu'a asta $\frac{2}{3}$ ce trebue se facu? Se o tai in trei parti egale (asemene), si se'mi dai apoi dóue parti de acele.

Repetitiune. Cati numeri cunóscemu pene aici?

Care sunt aceia si cum se scriu? Mai di-i odata si'nainte si'ndereptu. Ce numeru am invetiatu

astadi? Ce-ti mai lipsese tie din 3, candu ai 2? Catu trebuie se mai scoti din 3, cá se-ti mai remane 1? Cu catu e mai mare 3 decatu 2? Ce numeru se nasce luandu pe 1 de 3 ori? Ce numeru-ti va esi, daca vei indoi treimea, séu a treia parte din 3? Din care numeru trebuie se scotu 1 daca vréu se-mi mai remane 1? Cum poti face din 1 trei? Ce numeru se afla de 3 ori in 3? Ce parte din 3 este 1? Dela care numeru este 3 intreitulu (triplulu)? Dela 1, caci 1 trebuie a se luá de 3 ori, cá se ésa 3. Cum se scriu cu numeru partile întregiloru? Ce sunt $\frac{1}{2}$, $\frac{2}{2}$, $\frac{1}{3}$, $\frac{2}{3}$, $\frac{3}{3}$, parti ori întregi? Catu însemnéza fiacare?

A p l i c a r e. Valentinu are 2 pene, cate trebuie se mai cumpere, cá se aiba 3? Cu catu are elu acum mai multu, sí cu catu avuse anteu mai pucínu? Dintre 3 prune, ce erau p'o crénga, 2 fura vermenóse; cate a fostu bune? P'o cerusa a platitu Corneliu 1 cruceriu; cu catu se vinu 3 ceruse? Iacobu a mersu la pescuitu, sí a prinsu odata 2 pesci, sí adou'aóra 1 pesce; cati preste totu? Intr'o familia, unde traiau 2 feciori si o fata, a reposatu unu fecioru, cati copii a mai remasu? Mam'a a datu astadi lui Petru cu dóue mere mai pucínu, decatu lui Georgie, carui i-a datu 3; cate mere a datu lui Petru? Eri diminétia ne chiamà tat'a pe tuti-trei fratii, sí mie mi-a daruitu 3 cruceri, Annei cu unu cruceriu mai pucínu decatu mie, sí lui Iosifu cu unu cruceriu mai pucínu decatu Annei; catu a capatatu Anna sí Iosifu, sí cu catu mi s'a datu mie mai multu decatu Anei sí de catu lui Iosifu? Victori'a peste doi ani va fi tocma asia de mare, cum e acum Ioanu celu de 3 ani; de cati ani e acum Victori'a, sí care sí cu catu e mai vechiu cá celalaltu? Cate parchi sunt 3 bucati? $1\frac{1}{2}$ parchie cate bucati facu?

Unu carausiu cere doi fiorini pe mila, catu me va duce elu pe mine pentru 3 fiorini? Daca o parechie si jumătate ($1\frac{1}{2}$) de bumbi costa 3 cruceriu, cu catu se vine bumbulu?

(Se va continua.)

Conversatiune cu scolarii asupra gramaticii.

Cele 10 parti de cuventu.

(Continuatiune.)

6. Verbulu.

a) *Definitiuinea lui.*

Ce ai facutu astadi dupa-ce te-ai sculatu? M'am imbracatu, spalatu etc.

Ce lucréza astadi tata-teu, ce mumata?

Spunemi pe rindu totu ce-ai facutu astadi pene acum? M'am sculatu, imbracatu, spalatu, amu mancatu, beutu, invetiatu etc.

Ce póte tata-teu, mama-t'a? Ce póte invetiatoriulu? Ce póte croitorulu, mesariulu, faurulu, pantofariulu, carausiulu?

Scrieti totu ce póte canele, albin'a, negutietorulu, paserea! Canele póte latrá, alergá, muscá etc, albiná póte sburá etc.

Spuneti-mi mai departe, ca ce se facu séu se intempla copilului, pomului, apei etc.?. Copilulu se spala (de altii), se peptena, se imbracu, se légana, se pórtá etc; pomulu se altuesce, se uda, se scutura, se taia, se arde etc.; ap'a se bea, se ferbe, se varsa etc.

Scrieti 1. ca ce pôte face calulu? și 2. ca ce i se pôte face? 1. Calulu manca, bea, trage, fuge, nechedia, vede, mirósa, aude, semte etc. 2. Calululu se mana, se adapa, se inhama, se calaresce etc.

Ce ai dísu, dara despre calu? Amu dísu 1. ceeace face, si 2. ceeace i se face.

In locu de „ce i se face“ se dicemu ce patimesce séu ce suferé.

Paserea sbóra, boulu se injuga; care cuventu arata aici, ca ce face paserea, si ca ce i se face, séu ce patimesce boulu? Sbóra, se injuga

Cu ce cuvente aratasi mai adeneori, ca ce ai lucratu astadi, ce i se pôte face copilului etc.

Deci ve notati: Vorbele, care ne arata ce face, séu ce i se face unui lucru, se numescu verbe.

Ce se pôte dice despre fiacare lacru séu fiinti'a? Ca face séu i se face ceva.

Asiadara fiace fiintia trebue a se aflá intr'o stare órecare.

Spune, in ce stare te aflí acum tu! Eu siedu, vorbescu, vedu, audu.

In care stare e aflanda més'a? Ea sta.

In care stare se afla tabl'a? Ea spînzura, e aninata.

In asemenea modu se puna invetiatorulu scolariloru numeróse intrebari despre diversele obiecte din lume, cá acestia se spuna starea, in care se afla acelesi. Acésta ageresce mintea, intaresce iudicat'a si inlesnesce multu intielegerea gramaticeii.

Cum se numescu omulu acela, carele nu este lenesiu ei muncitóiu, lucratoriu? Activu. Care dintre voi mi-scie spune o dísa din sant'a scriptura, cá se fimu activi? „In sudórea fecii tale se-ti agonisesci pana ta“. Dara caremi scie spune, ca ce dice cuventulu lui D-deu catra

lenesi? „Mergi la furnica, o lenesiule, sî urméza vedindu caile ei, sî fii mai intieptu decatu dins'a.“ Pild. I. Sol. 6, 6. »Daca nu vrea cineva se lucreze, acela nici se nu manance,“ 2 Tessel. 3, 10.

Cum este deci fiinti'a, lucrulu acela, de care se dice ca lucréza ceva? Activu.

Cum este lucrulu, carui i se face ceva? Patimitoru.

In ce stare me aflu eu candu siedu? In stare de repaosu.

Dece siede omulu celu ostenitu? Spre a se odini.

Deci tóte lucrurile se potu aflá numai in trei stari, — in stare activa, patimítóre sî de repaosu; dupa aceste stari a lucrurilor verbele anca sunt, active, patimítóre séu passive si — cele ce insémna starea lucrului de repaosu se dîcu — neutre.

Cá se puteti cunósce sî aflá curendu verbele, trebuie a ve'nsemná, ca inaintea acestora putemu pune unu pronume de 1, 2. si 3. persóna din singuritu ori din inmultitu, d. e. eu scriu, tu scrii, elu scria, noi scriemu etc. etc.; pecandu la alte parti ale vorbirei nu se póte acésta.

Spuneti despre fiacare obiectu urmatoriu cate o activitate corespundietóre: Mésa, scolariu, orologiu, pasere, pesce, érba, ventu; arbore, móra, caru, biciu, cutítu, flóre, fulgeru, focu, luna, sóre, leu, calu. (d. e. scolarulu invétia, ventulu bate, cutitululu taia etc.).

Puneti substantivele urmatóre in inmultitu, sî dîceti de ele ceva patimitoriu, séu le esprimati in stare passiva: Copilu, soldatu, vaca, mielu, siórece, fóia, rosa, gaina, ochiu, mana, (d. e. copii se légana, soldatii se pedepsescu etc.).

Dîceti ceva de lucrurile urmatóre in stare de repaosu, adica cu verbe neutre: Fata, frate, vitielu, pomu, apa. (d. e. fat'a dórme, vietielu jace etc.).

Scrieti pe tablele vóstre fiecare cate 15 verbe active, 15 passive.

Scrieti din legendariu tóte verbele dela pag. 46 cele active de o parte, cele passive de alt'a si cele neutre éراسi de alt'a.

Pene la prelegerea viitóre se'mi scrieti tóte verbele dela antei'a pagina a catechismului dupa felurimea lor.

(Vá urmá.)

Sciri scolare.

Din raportulu D-lui Consiliariu c. r. de instructiunea publica -- Dr. Vasiciu, pe anulu 1860.

Credintiosi promisiunei nóstre, impartesímu nesce schitie despre starea scóleloru de prin partíle acele, care fura cercetate de D. consiliariu in anulu scolasticu trecutú

1. Districtulu de scóle alu Cincului-mare. Starea materiala a scóleloru din acestu districtu e cu totulú ca-diuta; casele de scóla séu lipsescu cu totulú, séu nu corespundu scopului; invetiatorii nu au lefi fissate, deaceea ei aici nu potú a corespunde deplinu chiamarii lorú ceii altfelu atatu de frumóse sí insemnate. Cercetarea scóleloru e in tóta privinti'a negrigenta, rívna peste totú e pucína, inspectiunea neindestulatóre, cercetárea bisericeii slaba, neregulata. De progresulu pedagogico - didacticu, sub astfelu de impregiurari, nu póte fi nici vorba.

2. In districtulu Nocricului starea scóleloru

e cu pućinu mai bună, cu tóte ca in Fofeldea, Schönberg, Calbor, Boholtiu s'a facutu cladiri de scóla corespundietóre scopului, si prin staruinti'a Dlui adjunctu de pretura Ioane Codru in partea ce tiene de acésta pretura s'a fostu fissatu si lefi bunisióre; totusi in privinti'a pedagogico-didactica anca nu se vede nici unu sporiu din cauza, ca dintr'o parte nu se platescu lefile cuviintiosu, din alta parte ca invetiatorii nu sunt destoinici; adauga anca si impregiurarea aceea, ca satele sunt si mestecate, si partea ceealalta, neavendu nici o grige de scóla, desmanta si pe cei indatorati cu ingrigirea loru, si acestia vrendu se-si nutrésca mai multu trupulu celu muritoriu si caducu, decatu sufletulu celu viu si pururea duratoriu, credu ca aceia le sunt amici, carii ii desmanta se nu cheltuésca pentru scóle, éra pe aceia, carii i silescu la facerea scóleloru si la inestreaarea loru, i privescu cá pe nesce asupritori si impilatori — Prin staruinti'a mai sus laudatului D. adjunctu s'a claditu in Cincumare o scóla fórte frumósa si invetiatoriului i s'a facutu léfa cuvenita; invetiatoriulu anca este destulu de calificatu si asceptamu dela dinsulu cu totu dreptulu, ca va aduce aceea scóla la stare, cá se servésca de modelu celorlalte. — Lauda a meritatu mai departe si invetiatriulu din Veseudulu sasescu, Varga, prin staruinti'a ce a pusu pentru scóla si sporiulu ce l'a facutu cu scolarii, desi anca nu exista casa de scóla. — Priveghiarea asupra scóleloru din partea organeloru chiamate este lasia si nepasatóre; de-aceea si cercetarea scóleloru neregulata si restrensa pe vr'o cateva luni de iérna.

3. In districtulu de scóle alu Mediasiuului nici macar o scóla de dómne-ajuta, lefile nu sunt fissate, invetiatorii, afara de unulu doi, preste totu nedestoinici. —

4. In districtulu Sighisiórei starea scóleloru — preste totu luata — nu e íntru nimicu mai buna. In

Sighisiór'a s'a datu dela Comuna 525 fl. v. a. lefi pentru invetiatori si lemne deajunsu, inse cladire de scóla pre-lenga tóta staruinti'a anca nu se putù face, ci se cumparà d'abea o casa in cetate, care inse corespunde scopului. Vomu videa si sporiulu invetiaturei, pentru care s'a facutu acum ingrigire in tóta privinti'a. — In Ferihaz se edificá ce e dreptu o casa de scóla, inse aceeași nu pare a esì corespundietóre, si se vede a fi menita mai multu spre altu scop. — Celelalte scóle in acestu districtu nu merita a fi mentionate, afara de scól't'a din Laslea mica, care avendu invetiatoriu bunu, a meritatu tóta laud'a.

5 In districtulu Osiorheiului s'a cercetatu numai scól'a cea buna din S.-Georgiu, carea inse, prin perderea invetiatoriului celui bunu, si-a perditu acum insemnatatea.

6. In districtulu Tirnavei de susu scólele se afla in cea mai ticalósa stare, si nu se arata pentru ele din nici o parte ceva interesare. Scól'a din Sioimusiu este unica, ce mai merita a fi mentionata.

Scólele, ce cadu pe drumulu Brasiovului dela Sibiiu, nu se afla in starea aceea, care ar putea aduce vre o multumire, nici chiaru pe acolo, unde s'ar putea acceptá acésta cu totu dreptulu —

In cetatea Brasiovului progresulu sciintieloru in gimnasiu si scóla capitala este de lauda; in celelalte scóle triviale au se se reguleze mai multe referentie, care — cu ajutoriulu lui D-dieu — cu atatu mai puénu voru remenea indereptu, cu catu organele de inspectiune sunt active, si starea materiala s'a imbunatatitu prin ajutorulu ce-lu capata dela comun'a politica.

Scól'a capitala din Satu-lungu, precum si scólele triviale din Sâcele prosperéza intr'unu modu imbucuratori.

7. In districtulu de scóle alu Branului. Ce póte face energi'a organeloru de inspectiune asupra scóleloru, ne dau o dovéda invederata scólele din complessulu comuneloru Branului, unde nainte de patru ani se pareá a fi cu neputintia introducerea unui cursu regulatu de invetiatura si in lunile de véra. Neobosit'a activitate inse a noului Parinte protopopu Ioane Metianu si sprijón'a preotíloru concerninti au regulatu tóte diferintiele si delaturatu tóte pedecile astufelu, incatu avuramu bucuri'a a tienea in lun'a lui Iuniu esamenele publice cu unu resultatu, mai multu decatu ce se putea asteptá intr'unu timpu asia de scurtu, si numai acolo nu se aratá sporiu cuviintiosu, unde nu se putura capatá invetiatori mai harnici; dara si aceste defecte parte mare se delaturara acum. Scól'a din Moeciulu de josu a dobanditu laud'a meritata; se tienù unu esamenu aspru dela 7 óre diminéti'a pene la 1 dup'amédiu cu 100 si vreo cativa scolari, si nici unulu macar nu rumase datoru cu respunsurile acceptate, date la intrebarile invetiatoriloru si ale altoru persóne. — Nici scól'a din Zernescei, mai virtosu a dóu'a clasa, n'a remasu indereptu. —

E mare mangaiere pentru totu romanulu, cu atata mai multu pentru aceia, carii asuda si jertfescu tóte puterile loru spre inaintarea si luminarea poporului nostru, care din referintiele timpuriloru trecute si pentru noi atata de nepriintióse a remasu multu indereptu, — a videa acolo, unde se pareá cu neputintia, scóle regulate si insestrate aducendu folosulu ce-lu asteptamu; a videa pruncii, carii altufelu ar trebui se fia jumetate selbatici, cu cartile sub-suóra, curati si blandi; a videa unu numeru mare de parinti, ascultandu cu bucuria din rostulu copiiloru sei cunoscintie de Dumnedieu, si de cele ce au trebuintia in marea acestei vieti lumesci, cá se póta trece prin valurile ei

nevatemati, plutindu la limanulu celu vecinicu in adevărata si religiósă convingere, ca si-a implinitu datorintiele omenesci si crestinesci; a vîdea doiósele maice, cum saruta rumenele obrase ale fiiceloru sale, vediendule premiate pentru respunsurile ce le-au datu inaintea celoru ce doriau se le auda. Dovéda acésta destula, ca poporulu nostru este cá bucat'a de céra, care venindu in manile unui maestru iscusitu, acesta póte formá din ea cele mai frumóse figuri. Nu e, domniloru, **poporulu**, nu nici decum, de vina, daca nu inaintamu; **ci conductorii lui**, maiestrii aceia, carii au se-lu formédie; „*ignoti nulla cupido*“ dice latinulu, adica la cele necunoscute nu avemu pofta. Datorinti'a conducatoriloru poporului este dara a sterní cunoscenti'a de lucruri bune si folositóre in poporu, si apoi poft'a se desvólta ea de sine. O mai repetamu dara, ca cu tóte grautátile, cu tóte lipsele ce jacu pe poporulu nostru, cu tóta parut'a indolentia si antipatia pentru scóla, acolo, unde acela si acum va remanea indereptu in desvóltarea s'a intelectuala si morala, lumea nu-lu va condamnă pe elu, ci cu totu dreptulu pe conductorii lui, a caroru datorintia este, a ridicá ori ce pedeci si a-lu pune in misicare macaru fia acésta catu de lina, catra tient'a propusa, caci in misicare este viétia, éra in lene mórte. Cine remane acum indereptu se va stinge. Cultur'a este domni'a preste midilóce spirituale si fisisce, ea da putere, si acésta e de ajunsu pentru o viétia neaternata — a dísu órecare barbatu de statu, si acésta dísa la nime nu póte fi atatu de aplicabila, cá tocma la poporulu nostru.

Dara se ne întórcemu la obiectu.

Case de scóla sunt in districtulu acesta pretutindeni, intre care inse sunt unele si mai slabutie. In Vulcanu, prin staruinti'a parocului localu si ajutorulu comunei politice

s'a cladit o scóla frumósa, care in frunte are frumós'a si corespundietórea inscriptiune: „Aici este locul, unde omulu se face omu.“ Speramu dela energi'a organeloru priveghitóre, ca in acestu districtu scolaru peste pucínu timpu voru inflori scólele si vor inaintá pruncii in invetiatura intr'unu gradu anca si mai imbucuratoriu.

8. Districtulu Treiscauneloru. E fórtu tristu si sfasietoriu de inima a videa, cum in midiloculu acestui districtu poporulu si-a perdutu anca si limb'a sa romana, vorbindu cea magiara, si daca acela nu s'a corcitu pene acum detotu, acésta este a se adscria religiunei ce o profesédia. Cu tóte aceste nici chiaru prin perderea limbei nu s'a pututu sterge seutiemintele nationale, ma in timpulu mai nou se desvólta o rivna de tóta laud'a pentru relocarea celui mai scumpu odoru nationalu — a limbei, ce numai prin infiintierea de scóle bune, prin provederea loru cu docinti in tóta privinti'a apti si buni romani, se póte ajunge deplinu. Pela marginile Romaniei si ale Moldovei, locuitorii, fiindu mai cu sama economi de oi, si-a pastratu limb'a in intrég'a sa latire. — Ce tiene de scóle, in Zagonu s'a datu din partea comunei politice, prin staruinti'a Dlui pretoru Dimitrie Boeriu, vr'o cateva locuri de semenatura pe sém'a scólei, care in grigite dupa cuviintia ar putea multu ajutorá esistinti'a invetiatoriului; dar' la placidare din partea guvernului s'a nascutu nesce diferentie, ce impedecará pene acum realizarea aseceptata. In Papotiu anca se facú totu asemene in grigire. — In Covasna, unde o scóla romana ar putea avea viitoriu bunu, din caus'a apelor minerale aflatóre acolo si cercetate d'unu mare numeru de óspi romani din vecinele principate, tocma se cladea o casa de scóla bunicica; speramu ca se va fi si gatitu pene acum. Invetiatorulu anca ar corespunde, daca si-ar pune cevasi mai multa silintia. — In

Chesdi-Martinusiu s'a facutu o casa de scóla, unde inse s'a luatú mai multa privire la locuinti'a invetiatorului, decatu la inseele incaperi de scóla, si de aceea nu se prea véde sporiu. In Bretícu, unde cu vre o cativa ani se para cea mai mare indolentia pentru interesulu scólei, acuma avuramu bucuria a vedea o casa frumósa de scóla cu unu invetiatorasiu bunicelu, cu ceeace Bretícanii arata, ca nu-su indiferenti catra lucrurile bune.— In Poian'asarata sunt case frumóse si o biserica destulu de mareaia; cas'a de scóla inse este cea mai slaba, si din nedestoinici'a invetiatorului nu a facutu nici unu progresu. Speramu inse, ca prin ingrigirea parintelui namesnicu, a parocului localu, directorului si inspectorului acestei scoli, se voru pune tóte cele bune in lucrare si prin departarea invetiatorului nedestoinicu se va aduce acésta scóla la starea s'a normala. — In satulu Hidicu este cértá intre poporu si paroculu localu pentru indesuirea fiului seu, desi cu totulu nedestoinicu, cá invetiatoriu din interesu marsiavu, care mai sugé anca si p'airea in multe locuri la maduv'a scóleloru. Speramu, ca D. protopopu si-va cunosce datori'a, si va departá unu individu neveredicu pentru pacea intregéi comune, si fara admonitiune oficiósa, din amicabil'a recuisitiune, ce i s'a facutu.

In Feldiór'a s'a claditu o casa de scóla préfrumósa si potrivita, care face onóre tuturoru celoru-ce a contribuitu la zidirea ei -- In Dêrste' anca se afla in lucrare zidirea unei case de scóla din materialu solidu.

Scóla capitala nou-infiintiatá din Veneti'a prospereza totu mai bine sub ingrigirea patronului seu D. pretoru I. Puscariu. Cladirea cea marétia, capitalulu celu insemnatu pentru sustienerea ei si pasirea acestei scoli in viétia cu midilóce pacíne, sunt éراسi totu atate dovedí de harnici'a unui barbata, care-si cunosce datori'a sa cá

romanu si ampoiatsu, si de stim'a ce pune poporul nostru in astufelu de barbati laudaveri, cu ascultarea in invoirea la unu lucru atatu de maretiu, catu si de mare folosu intr'unu tienutu, unde se sentiá o pré invederata lipsa. Ne rezervamu a vorbi de acésta scóla si despre meritele in asta privintia a suslaudatului D. pretoru la timpulu seu.

9. In districtulu C o h a l m u l u i se pare ca diregatori'a politica nu e prea aplecata a dá mana de ajutoriu pentru cladirea caseloru de scóla si dotarea loru. Noi inse amu recomandá si dregatorieleru bisericesci, interesate pentru prosperarea invetiaturei poporului in tractu si parochii, mai multa energia si imprumutata spriginire cu atatu mai multu, ca in intregu districtulu scólele sunt in stare neindestulitóre si poporul are multa lipsa de o invetiatura solida. --

Daca D. Protopopu Geaja a staruitu, de s'a claditu o casa de scóla solida in Palosiu, si va scí staruí si pentru casitigarea unei lefi cuviintióse pentru unu invetiatoriu bunu; atunci posteritatea-lu vá binecuventá cu atata mai multu, cu catu in tractulu acela lips'a de invetiatura e cu multu mai semtíbila, decatu ce s'ar potea crede.

In satulu D a i s i ó r ' a avuramu in anulu trecutu cea mai mare bucuria, a videa pe parintele parocu si pe judele satului mergendu mana in mana spre inaintarea scólei, promitiendu, ca voru cladí alta casa de scóla mai solida in loculu celei mai slabutie; urmara si cu totdeadinsulu svatului ce li s'a datu, a-si cautá unu invetiatoriu mai harnicu, pe care ilu si aflara, si rezultatulu esameneloru si alu cercetarii scólei aduse deplina multumire. Acum audimu, ca a intratu si aici zizani'a, si tocma acela, de a carui santa datoria se tiene sustinerea si inaintarea scólei. vrea se o strice si nimicéscu sumutiandu nesce ómeni asupra invetiatorulu bunu, baganduí vina, ca e prea

scumpu si ca ar fi mai bine cu altulu mai eftinu, vedi bine, fia acela catu de reu. Astufelu de fapte sunt strigatóre la ceriu, si ele se vor sparge nunumai in capulu celoru ce le casiuana, 'dara si in alu celoru, carii le privescu p'ntre degete.

In drumu dela Sibiiu la Orastia anca nu ne prea asia laudamu cu scólele. La Turnisioru s'a facutu cu ajutorulu comunei politice si staruinti'a parocului localu, o casa de scóla fórte buna, plat'a invetiatorului inse nu e fissata si deaceea sporiulu e anca pucínu. — In Cristianu atatu scól'a catu si insestrarea ei e asia de buna, catu mai multu aici nu se póte cere; si totusi o aflamu tóta vér'a inchisa, caci organele incrediute cu inspectiunea locala sunt cu nepasare, si apoi invetiatorului i ambla plat'a ori va tienea scóla, ori ba. — In Sâcelu a crescutu in curtea scólei érba, semnu ca e tare cercetata. — In Seliste se arata multu interesu pentru o scóla principala; o neintielegere inse impiedicà pene acuma si acésta intentiune veredica de tóta laud'a; cu tóte aceste speramu ca lucrulu se va indreptá. — In Apoidu - de susu, dupace se vendù scól'a, care a fostu daruita de unu crestinu, se facura gatiri a se cladí alt'a, dar si acésta renasa numai cu ridicarea fundamentului, si materialulu se risipi. Mai tardiu éراسi se facura pregatiri, pentru a se cladí o casa de scóla nóua, dara fiindca unii, cu paroculu in frunte, vréu a o ridicá dupa gradini in locu intunecosu si rovinosu, unde nu bate sórele, se desteptà in cei mai multi unu semtiu de ambitiune frumósa, nutritu din acea impregiurare, ca conlocuitorii loru (sasi) isi cladira scóla in drumulu tierii si in faci'a lumei, falosi cu unu asia lucru de mare folosu, si cerura, cá, in lips'a de altu locu mai potrivit, scól'a se se cladésca lenga drumulu celu mare aprópe de bisericu, cá se véda lumea, ca nici Romanii nu

fugu de lumina si scin a pretiui institutele ce au atata inriurare salutaria in vieti'a poporului, — si de órece a trecutu timpurile góneloru, nu mai are nevoia se fuga cu astfelu de institute din faci'a ómeniloru dupa gradini, ci se ésa, cá alta lume cultivata, in vediulu trecatoriloru. De aci se nascura certe, care tienura mai bine de 5 ani cu daun'a cea mai mare a tinerimei scolare, de a carei invetiatura astufelu se purtà grige de totu pucîna; caci invetiatorulu de acolo e fara de nici o invetiatura, elu nunumai ca nu e in stare se desvólte plapand'a minte a copiiloru, ci, precum avuramu durerea de inima a ne convinge la esamenulu de érna (dupa nume), acelu invetiatoriu a timpitu cu totulu si mintea cea firésca a bietiloru copii. Preste 90 de copii buni de scóla ambla pe ulitie desfrenati. Unii din ei se aduna cate odata intr'o casa jumatate sparta, cá asia numitulu „dascalu“ se i invetie ceva. E fórte de jeluitu, candu noi si acuma, candu avemu trebuintia de barbati harnici si de insusi tierani mai descepti, numai cá se ésa pe chefulu unuia si altuia, gonimu lucrulu celu mai santu si ne opunemu mesuriloru celoru mai folositóre, numai cá, precum díseramu, se nu reuseze cutare séu cutare voitriu de binele comunu. Se nu ne glumimu cu lucrurile cele sante ale poporului nostru, ca ne va judecá posteritatea! — In Mercurea nici casa de scóla nici invetiatoriu de Domne ajuta. — In Sebesiu nu corespunde scóla dorintiei asteptate. — In Balomairu, Sibotu, Bincentiu si Ghelmaru ticalosia. — In Orastie s'a claditu o casa de scóla destulu de buna. Acésta scóla cu fostulu ei invetiatoriu cu nisce testimonii de o jumatate de cotu tiparite, a facutu destula larma si pucîna isprava. — In Casteu s'a claditu o scóla buna, s'a dotatu invetiatoriuulu bine, sporiu inse nu sa aflatu peccatu s'ar fi pututu asteptá. Paroculu si invetiatorulu se

cérta de lan'a caprii, prin care progresulu scolaru este impededatu. — In Romosu se cladesce o casa de scóla potrivita. — In Vaidei anca s'a claditu o scóla buna si s'a insestratu cnviintiosu. Comun'a acésta se pare a avea mare interesu pentru scóla, dar' nu avù pene acum norocu a capatá unu invetiatoriu harnicu. D-lui inspectoru districtualu i se recomanda o ingrigire mai energiósá pentru astufelu de comuna si a nu-i tramite pe capu pe oricine numai cá se-lu platésca si numésca invetiatoriu. In Vinerea este a se cladí o casa de scóla din materialu solidu corespundietóre cu avut'ia unui satu cá acela. Fiindu inse ca locul destinat pentru acea scóla este angustu, inginerulu a facutu planulu zidirei cu unu cátu, si acésta a fostu destulu egoismului, a semená zizanii intre poporulu nepreceptu, cu cuventu, ca acolo nu se va edificá scóla ci casarma, ca cine a mai vediutu pe sate scóla cu cátu! — Lucrulu merse pene la inaltulu ministeriu si in cele din urma se determiná facerea scólei. Inse auditi blastematia! — preotulu locului sí vreo cativa fruntasi, carii cu o rara energia staruira pentru ridicarea acestui asiedimentu, se „porclira“ de vendietori. Vedi bine, sí notariulu locului din alte interese mersiave scia bine sumutiá pe nesce ómeni nepacnici sí resbunatori in contra lucrului bunu. — In Vintiu de josu — nimica.

In satele ce cadu in drumulu Clujului dela Sebesiu incolo aflamu anteiu Lancremu-lu cu venituri frumóse si c'o scóla rea. Cladirea ar mai fi cum ar fi. inse invetiatur'a e cu totulu slaba. In scól'a, unde ar trebui se sieda dascalulu, locuesce o baba, care a implutu curtea scólei de bostani, si-i grigesce bine, cá se nu-i calce scolarii, earii decatu se mai faca paguba babei, mai bine nu cercetédia scól'a. — In Órb'a de josu nimica. In Belgradu fiindu dóue parochii, comunele bisericesci

nisuescu a tienea dóue scóle, si prelenga asta nisúela nu tienu nici un'a — In Baiabícu — ticalosia. —

10. In districtulu de scóla alu Clujului de sus (Calat'a s'a facutu pornéla buna, inse invetiatorii sunt slabuti. Case de scóla s'a claditu ici colo destulu de bune, dara lefile invetiatoriloru anca nu-su statorite. Scól'a dela Sebesiulu mare si M. Ghere-Manasturu a corespunsu asteptarii. — In satele Somosifaleu si Apahida in drumulu catra Gherl'a pucínu resultatu. — La Somosifaleu s'a edificatu o scóla nóua, carui inse i mai trebue multe. —

11. In districtulu Secului s'a afluat fórté pucínu interesu pentru scóla, caci inspectiunea este lasia si veditóre de o nepasare neiertata, din care cauza poporulu p'aici e tare innapoiatu. Central University Library Cluj

12. In districtulu Solnocului de josu, in partea ce tiene de pretur'a Reteagului se arata destula ingrigire pentru scóla; nu asia inse in partea tienutóre de pretur'a Semesine, unde anca si scólele, ce s'au fostu claditu prin starointi'a unoru amplotiati de mai nainte, carii se interesau de scóla, se intrebuintiédia acum spre alte scopuri. Recomandamu D-lui inspectoru districtualu o activitate energica spre vindecarea acestui reu.

In satele din drumulu dela Belgradu catra Zlatna — nici scóle nici invetiatori Organele de inspectiune se ocupa cu tóte, numai cu scól'a nu La Metesdu s'a claditu o cascíora de scóla, care, neintrebuintianduse, a mai cadíutu acum.

13. In districtulu celu mare alu Zlatnei, care acuma este impartítu in celu de Abrudu si celu de Campeni, nu este nici macaru o scóla de dai-dómne. Cea buna din Zlatna s'a risipitu curendu cu retragerea capacelui invetiatoriu, carele neputandusi scóte biat'a

platutia, fu silitu a-si cautá alta ocupatiune. — In Abrudu s'a tienutu invetiatura regulatu cu sporiu destulu de bunu; dara si aci au inceputu intrigele, care provinu mai cu sama de acolo, ca organele de scóla nu-si cunoscú datori'a lorú si intra bucurosu unulu in sfer'a altuia. — La Cămpeni pene acuma nu e nici o scóla; dara, fiindca Campenianii ingrigira de unu fondu pentru scóle, si pórtá in privinti'a acésta anca si alte idei, mai maretie, avemu tóta speranti'a, ca grigea de scóle deacum înainte va vedí o si mai mare energia, cá pene acum. Ba fiindca suntemu convinsi, ca avendu pretur'a Abrudului in fruntea sa unu barbatu, care scia pretiui scólele si care e gata la provocare, a dá orice mana de ajutoriu in privinti'a inaintarii lorú, pretindemu dela ambii administratori ai a celui districtu cu totu dreptulu, cá se arete rivn'a cea mai mare in treb'a scolara, si se puna tóte in lucrare, la ce ei, pe bas'a ordinatiunilorú emise, suntu nunumai indreptatiti, ci si indatorati, cu atata mai multu, caci altufelu nu voru putea incungiurá imputarile publicului, carele ascépta cu totu dreptulu dela cei chiamati latírea invetiaturei poporului in tóte directiunile.

Afara de aceste s'a visitatu anca si scól'a din Roodu, care aratá destulu sporiu. Cas'a de scola inse ar trebui ceva mai largita. — Scól'a din Poian'a cu doi invetiatori, desí nu pecatu amu fi indreptatiti a asceptá dela asemene individi, a coresponsu totusi. Cu deosebire in cantarile bisericesci sunt versati scolarii peste tóta asceptarea. — Scól'a din Dobringu aduce pucínu folosu, cea din Alpodulu de josu, cu doi invetiatori si fara de nici unu sporiu. Scól'a nóua in Sangatinu, care prin staurinti'a invetiatorului a facutu in jumetate de anu mai multu sporiu, decatu ce se putea asteptá, precatu ne-a multamitu, preatatu ne-a si scarbitu, vedindu ca fostulu

invetiatoriu nedestoinicu nu încéta a intrigá asupra invetiatorului celui nou arogandusi dascalí'a cá unu dreptu de ereditate, ceeace si p'airea este pecatulu dascaliloru de „vremea vechia“. — In Topercea scól'a e si frumósa si corespundietore, léf'a invetiatorului destulu de buna; am fi doritu inse pentru aceea si mai multu sporiu. — In Oc'n'a sunt dóue scóle la doue parochii si léf'a este impartíta intra patru invetiatori. La biseric'a de josu este unu invetiatoriu din „vremea vechia“, care invétia cu azbuke si possede tóta maiestri'a de a timpí anca si capacitatea firésca a bietiloru scolari, si comun'a ilu tiene pentruca face larma si dice ca este invetiatoriu vechiu, cá cum vechitatea ar fi o garantia pentru destoinici'a órecui si — numai singura — ar formá meritulu lui. La biseric'a de sus sunt doi invetiatori tineri; unulu ar putea efectué multu, caci are talentu si capacitate, inse prelunga aceea e si lenesiu cá trei si cu purtare neplacuta; celaltu e mai bunu intr'atata, ca n'a sciutu nici macaru se-si casce gur'a, — elu nu scie alt'a nimica, decatu ca e „dascalu“, apoi de ceea ce are de a implini lui nu-i pasa. In Gusteritia se cérta ómenii, cá scól'a se patimésca.

Insemnamu cu bucuria si aceea, ca comunele din districtulu de scóla alu Dobrei s'a invoitu a dá obligatiunile dela imprumutulu statului pe sam'a unei scóle capitale cu patru clase in Dobr'a, si ca comun'a Dobrei a si ingri-gitu, pentru incaperile cuviintóse. Cine cunósce puseliunea Dobrei si lips'a unei astfelu de scóle in tienutulu ei, acela se va convinge de insemnatatea acestei intreprinderi si va fericítá pre urditorii ei cu cea mai mare stima din generatiune in generatiune.

Nu potu, a nu profitá de ocasiunea acésta, cá se amintescu macar ceva din multulu, ce asiu avea de raportatu despre scólele din alés'a comuna a Resínariloru,

care dupa pusetiunea ei aprópe de capitala, dupa avuti'a, cu care a miluitu D-dieu pe acésta comuna, dupa inteliginti'a care o are si dupa interesele care le desvólta, erá si este menita a fi — între comunele satesci romane — cea d'anteiu in Ardealu; dara din renorocire, tocma inteliginti'a, care se parea mai multu a staruí pentru estinderea si regularea scóleloru acestei comune, s'a opusu cu totulu intentiunei acesteia, atatu de folosítore din cause, pe care, cá romanu, trebue se le retacu. Atatu numai fiemi totusi ertatu a manifestá, ca dupace eu, cá romanu si am-ploiatu de statu, amu facutu totu ce s'a pututu spre infiintiarea acestoru scóle, la care fui provocatu de insusi maimarii comunei, nu am aflatu cu cale a pasi mai departe; caci deórece comun'a acésta, ascultandu mai bine de strainii, carii o poreclédia cu nume batjocuratóre, decatu de mine, care i-am voitu binele si am onoratu cu cuviintia pre toti membrii ei, si neluandu in sama intielegerea ce am avut-o laolalta, a cerutu prin protocolu infiintiarea unei scóle parochiale in Resinari, prin urmare degradarea scólei capitale si reale, care a fostu incuviintiata si de inaltulu ministeriu, la scóla parochiala: nu m'am pututu slobozí la desbateri nerodítore cu nesce ómeni, carii alt'a dícu si alt'a facu, cu atat'a mai pucínu, ca-mi erá si rusíne inaintea strainiloru, a descoperí slabitiunea Romanului si intr'o causa atatu de santa, cum fu acést'a Dreptu-aceea amu facutu propunere, se se implínésca cererea comunei in tóte, adaogendu numai atat'a, ca clasele cele patru se remana nevatemate, ce se si facù. Fiindu inse ca comun'a, cu tóte ca singura a cerutu, precum dovedesce protocolulu, astfelu de scóla, nu s'a multiumitu acum cu ea, ci a cerutu — éراسi prin protocolu — infiintiarea unei scóle capitale — dovéda destula, ca aceeași nu lucra statornicu si dupa convingere, ci dupa influinti'a altora, — asiu fi ne dreptu secugetu, ca Resínarenii,

séu mai bine înaintestatorii și orecați fruntasi (caci multimea poporului a fostu și este pentru scóla și s'a luptatu pentru acésta destulu, înse acum s'a suprimatu cu totul), cu purtarea acést'a neloiala ar fi vrutu se compromita pe barbatulu loru, care nu i-a tractatu nici odata necuviintiosu, ba din contra a sciutu stimá meritele loru la tóte ocasiunile, și care la tóta caus'a acest'a nu a avutu altu interesu, decatu din o parte cea mai deaprópe propasíre în litere a copiiloru celoru multí serimani ce se afla acolo, și între carii s'a desfasiuratu talentele cele mai eminente, cá invetiendu cele de lipsa acasa desculti și cum vor putea, se îmbraciosiedie meseriele, de care pe ici pe colo începù a se trezi unu semtiu îmbucuratoriu și în Resínari, și asia a scapá de proletariatu, — éra din alta parte o cultura generala a natiunei nóstre celei remase îndereptu și o ambițiune nobila, de a se sumeli și elu cu o comuna avuta, care sciù atatu de bine se-si cunósca problem'a sa și se contribue la edificarea intelectuala a natiunei nóstre, carea o dorimú cu totii. Daca acestu interesu a fostu gresitu, judece lumea; eu m'am retrasu dela elu cu acea convingere, ca mi-am implinitu datori'a nunumai cá amploiatu de statu, ci și cá unu romanu bunu, care imi potu maguli, ca am fostu totudeun'a și pastrezu în mine acea mangaiere, ca în totu Ardealulu, pe care l'amu cuitrieratu în tóte directiunile, nu am aflatu nici la preotíme, nici la întielegintia, nici la poporu nici o opositiune, și ca totu Ardealulu nu mi-a facutu atata valu și lucru, cá Resínarii, Apoldulu de sus și Vinerea. —

---

*Condițiunile de primire în preparandi'a romana
din Naseudu.*

Cine vrea a fi primitu în cursulu preparandialu, trebuie se se adevérsca la directoriu:

- a) ca a absolvatu cu succesu bunu una scóla reale de 3, ori baremu de 2 classe, ori gimnasiulu inferioru. Se concede inse provisoriu, cá se se primésca în preparandia si acei candidati, carii séu au absolvatu clas'a superioare a unei scóle principali cu succesu bunu, séu voru demonstrá scienti'a obiecteloru respective prin depunerea unui esamenu; —
- b) ca a pasitu preste alu 16-lea anu;
- c) ca s'a portatu moralicesce bine;
- d) ca e sanetosu trupesce si ca nu are nece unu defectu fisicu, care l'aru face necapace pentru oficiulu invetiatorescu.
- e) ca poseda scientie pregatitoare musicale, mai cu séma în cantatu.

De cerintiele sub e) póte dispensá ordinariatulu în casuri considerabile la propunerea directoriului.

Primirea în preparandia o ingrigesce directiunea scólei principali.

În preparandi'a gr. cat. din Naseudu potu fi primiti si candidati de alte confesiuni.

Cursulu atatu la scól'a principale catu si la preparandia se începù cu 1. Octombree 1860.

În interesulu culturai poporului se provóca cu acésta ocaziune toti studiosii romani, carii au absolvitu gimnasiulu inferioru si alu caroru numeru e mare prin tóte gimnasiale, ca, decatu se se aplice cá scriitoriu or copistu pe ici cóle fora nice unu prospectu de viitoriu, mai bine se

incépa a studié cursulu preparandicu cu tóta saraci'a, si facundu acésta 'si va aflá nou terenu securu atatu pentru sustinerea vietii, catu si pentru colucrarea la luminarea generatiuniloru inceputóre. Cine e lipsitu cu totulu de midilóce de a face acésta, acela póte contá in catuva si pe esemplarele spiritu de ospitalitate alu romaniloru granitarii din giuru, numai se se tiena de proverbulu romanu : cine cere nu pere, si se fia esemplariu de purtare buna si de diligintia de a respunde sperantielor si cerintielor de acum.

„Gaz. Trans.“

Naseudu. (Intardiatu.*) Credu, ca totu Romanulu, in acarui vene vibréza unu sange adevératu romanu, semte o bucuria nespusa, candu vede, ca tinerele mladitie ale natiunei nóstre facu progresu marisioru in scientia; credu ca nece intru o parte a Transilvaniei, ba nece intru o parte a monarchiei, preunde se afla Romani, nu sunt atatu de nepasatori, catu se nui incante respunsurele sonóre si destere ale tenerimei scolastice, precumu si aceea ca nu sunt atatu de lasatori, catu se nu faca cunoscutu publicului romanu starea unei seau altei scoli, progresulu scolariloru etc ; inse me miru, ca dein marea multime ce fù de facia la esamenulu scoli principalii si a preparandiei dein Naseudu inca neme n'a apucatu pén'a in mana se faca cunoscutu publ. rom. rezultatulu aceluia si cu atatu mai vertosu, ca acumu, fora de a strimá colonile Gazetei ori Telegrafului, suntemu norociti a vedé esíndu la lumina acestu jurnalulu destinatulu mai multu pentru trebile scolari De aceea dara

*) Articululu de facia ne sosí tocmai in dílele, pecandu a 3-a brosiura a „Amicului“ erá esíta din tipariu si se espedá: asiadara fu cu neputintia publicarea ei mai curenda.

fiendu si eu de facia la numitele esamene me incumetu a scrie urmatoriele síre:

In 28 sept. a. c. se începú examenulu in clasa a III. si a IV., la care fura de facia Ilustritatea sa Domn. Episcopu alu Gherlei, care vení cu acelu scopu, precumu si spre a vedé locurile dein pregiurula Neseudului, apoi oficialii dela pretura si o multime de officiri pensionati. Inainte de amedia se tienú examenulu in clasa a III. dupa amedia in clasa a IV. Respunsurile cele pline de curagiu si de incredere ale scolariloru atatu in limb'a germana, care e prescisa de limba a propunerei (!), catu si in limb'a romana incantau pre ascultatori. Prein aceste respunsuri se documentà pre deplinu diligentia DD. Profesori si aplecarea teneriloru la invetiatura desi ne imputa multi un'a si alt'a. BCU Cluj / Central University Library Cluj

In 30. si 31. se tienú examenu in preparandia. Tóta atentiunea Ilustritatea sale precumu si a Prea on. Domn. Inspectoru scolaru diecesanu fu indreptata mai cu séna asupra examenului candidatiloru atatu pentrucà dinsi se pregatescu spre a fi conducatori si invetiatori a prunciloru, precumu si pentruca studiele se propusa dupa unu metodu nou.

De si lise propuse nescé studii grele precumu psihologi'a, didactic'a etc ; totusi dinsi, celu pucinu dupa pererea mea, inca facura destulu asceptarei, deórece insusi Ilustritatea Sa esprimà, ca e multumitu cu respunsurile si cu progresulu candidatiloru. Dintre tóte studiele ceea ce potea se incante mai tare a fostu limb'a romana*). Atatu de bine fura exercitati candidatii in ortografia si asia de bine respunse dein Gramatica, incatu ne intrecura tóta

---

*) O mare pedeca intru propunerea limbei romane fú lips'a cea mare de carti.

acceptarea Aceste responsuri demne de lauda documentéza prea de ajunsu, ca Domnulu Profesoru Petri e petrunsu de zelulu de a inaintá dulcea nostra limba. Documentéza si aceea, ca Domn. Petri*, desi nare cunoscenti'a limbei latine, totusi a facutu aceea ce multi cá latini buni n'au facutu séu n'au vrutu a face. Pentru acésta Dlui profesorulu Petri in numele teneumei romane, petrunse de zelulu inaintarei si stimatoria de cultivarea dulcei nostre limbi, i aducu prin acésta cea mai ferbente multiumita publica.

Dupa finirea examenelor tenerimea scolastica se aduná in un'a dein clase, unde dupa ce cuventá Dom prof. Nascu, multiumindu Ilustritatei Sale pentru ustenél'a pusa pentru tenerii scolari a acelui micu institutu, cuventá Ilustritatea sa, si multiumi Domniloru profesori pentru ustenél'a pusa intru crescerea si luminarea tenerimei.

Dupa acést'a se impartira premiele decatra Ilustritatea sa, cari costara dein carti, ce se cumparara o parte dein fundulu scolasticu, ér' o parte, adeca nesce brosiure dein opulu Dom. Marienescu »Invetiatorulu si Poporulu«, le doná D. Supralocoteninte Georgiu Popu Cu acestea se incheiá anulu scolasticu a scóleloru dein Naseudu.

M. Popu, St.

Cincu-mare. In comun'a acésta se infintia, precum mai amintiramu intr'unu altu articulu, prin staruinti'a D-lui adjunctu de pretura si totodata inspectoru localu civilu I. Codru, o scóla fórte frumósa, ce face onóre tuturoru demniloru acelora barbati, carii a streditu pentru dens'a. In 17. Octobre a. c. a fostu inangurarea acestui

---

*) Spre lauda i sierbesce domnului Petri, ca se apromise a dá amplotiloru dein Naseudu o óra de instructiune in limb'a romana gratis.

edificiu, cu care ocaziune susnumitul D. inspectoru rosti urmatórea cuventare:

Reverendissime D-le Protopópe si préonorata adunare!

Nu cu multe díle mai înainte, cugetandu la asta ocaziune, solemn'a santíre, inangurarea scólei nóstre de nou edificate, meditasemu in ce modu jalnicu se reproducu pesulu si dorulu Romanului nunumai din asta comunitate, care ni o dede si alu carei organu me facù in calitate de inspectoru scolariu, ci alu tuturoru romaniloru, mai alesu alu transilvaniloru, pene acum greu apasati.

„Omulu propune, D-dieu dispune!“

Dílele din urma, díle memorabile nunumai pentru noi, ci si pentru intregulu imperiu austriacu, par' ca-mi usiorara incatuva sarcin'a cea grea, ce-mi apasá inim'a de cate-ori cugetamu la sórtea nóstra nationala.

Inaltiatulu nostru Imperatu, plinu de solitudine pentru popórele sale, ascultandu svaturi salutarie, prin o inalta diploma nunumai ca asiédia natiunile canduva privilegiate in drepturile loru cetatiene, ci si noue romaniloru ne garantá implinirea tuturoru dorintieloru celoru juste nationali si confessionali, de care pene acuma eram insetati.

De aci înainte dara speranti'a si increderea, isi iá sborulu asupra tuturoru altoru semtiri ale nóstre, si deaca, cá noi romanii, tóte popórele colocitóre vor procede cu aceeaasi anima curata si indemnu de umanitate si de patriotismu la constituirea fiitóre a societatií nóstre politice si publice, in scurtu timpu vom fi in stare a uitá nezasurile, suferintiele si amarulu trecutului.

Dupa acestu preliudiu, intorcandume la objectulu de facia, voiescu se aratu, numai in trasuri scurte, starea, in carea ne aflamu noi romanii pene acuma. E afara de

tóta indointi'a, si barbatii adevveratu eruditi si desbracati de prejudetie sunt convinsi pe deplinu, ca romanii de astadi, sunt adevverati stranepoti ai stralucitiloru Romani deodata, straplantati aci din Itali'a pe aceste locuri, ce de atate ori a fostu adapate de sangele si lacrimile loru.

Caus'a decadentiei nóstre, — scie lumea prea bine — e aceeași a decandentiei imperiului romanu in privinti'a politica, caci in privinti'a nationala, religiósă si morala, romanulu s'a tienutu totdeuna cu o barbatie spartana, si a reusitu cá pr' într'o minune prin tóte viscólele pene in dio'a de astadi.

Facia cu necasurile trecutului dara, ce pasuri puté face romanulu sub unu jugu apasatoriu? cum putea elu se se ridice? caci, pecandu alte ginti avéu liber'a voia in midilócele cerute ~~pentru desvoltare~~, romanulu, carele-si aflá acum mangaierea sa numai in biserica, nu mai avú pe nimenea in frunte din sinulu seu, decatu numai pe preoti, s'apoi durere! caci si acestia lipsiti, fara nici o dotatiune si condamnati asia dicendu la o seracie de buna voia mai vertosu din lips'a midilóceloru, nu se puteau cultivá.

Cauta se marturisiru, ca noi amu cerutu dela pastorii nostri virtuti supranaturali, am cerutu se se sacrifice fara nici unu interesu, am cerutu se fie inspirati de sus, caci midilocu de invetiatura nu le-am datu, si nu e de negatu, ca decadenti'a preotimei romane in ignorantia, anca a fostu o cauza nu neinsemnata, ca romanulu a remasu neluminatu.

Eu inse nu me miru, caci a remasu poporulu acesta atatu de indereptu si fara cultura; ei me miru, cum de n'a peritu anca, ba credu, ca ar fi cautatu de multu se se stinga, daca ochiulu lui Ddieu n'ar fi veghiatu asupra-i si man'a lui nu i-ar fi aparatu esistenti'a!

Scriitorulu Gibbon dîce, ca biseric'a gréca patimesce de unu mare defectu, ce-î impedece dezvoltarea, si acestu defectu e: ca ministrii cultului ei nu sunt remunerati. Defectulu confesiunei nóstre mentionatu inse, de e si a-deveratu, nu e defectu religiosu, canonicu, e unu defectu politicu, si anca politicu barbaru, si delaturandulu pe acesta, — caci dicu ar fi si timpulu, — am miscatu o pétra mare, ce ne sta inainte in drumulu dezvoltarei nóstre. Si apoi óre nu contribuía pene eri alaltaeri romanulu altor neamuri, si óre nu mai contribuie elu si astadi? — Pentruce dara se nu póta de aci inainte a contribui ceva si pentru sine? Pentruce se nu se afle modu, a i se remunerá si pastorii lui cei sufletesci si dascalii, cá aceia ai altoru natiuni? Nu amu de cugetu a discutá asupra modului, pentru îmbunatatirea preotîmei si a invetiatoriloru, asupra acestui midilocu atatu de insemnatu pentru de a contribuí la cultur'a si desceptarea poporului romanu; dîcu numai, ca nici acesta nu face vreo a grautate neinvingibila. „Voiesce si vei putea, — crede si te vei mantú!”

Cu diplom'a imperatésca garantandunise si nóue drepturile ce ni se cadu, avemu cuventu a sperá, ca nu vom mai duce dorulu instituteloru de creștere si cultivare, caci creșterea in institutele straine au fostu mórtea mai multoru ginti; numai catu nici noi se nu stamu cu manile in sinu. Nu suntemu cu nerecunoscintia catra institutele straine, din care ne-am adapatu si noi; dara cauta se marturisimu, ca acestea ne-a inghititu pre mai multi barbati, chiaru din acea clasa, ce erá inim'a natiunei.

Bucuri'a nóstra, vedîndu astadi ridicatu acestu institutu comunalu, — acestu edificiu de scóla, o marturisimu, este fórte mare, si nu vom fi cu nerecunoscintia catra confratii nostrii sasi deaici, carii din pur'a amóre de dreptate si din semtiu crescinescu ne-au intinsu mangaiosiu si

generosu ajutorulu loru la infiintiarea acestui edificiu de scóla comunala de confesiunea nóstra. Fie, cá acestu esemplu se fia imitatu din partea confratiloru sasi si intr' alte comune!

Cu respectu recunóscemu si generós'a conlucrare a D. pretoru Fridericu Aitel, care ne-a spriginutu intocma cá pe fii natiunei sale

Nóue, domnilor si fratiloru, astadi numai cultur'a ne lipseste, si la acésta vom ajunge numai atunci, daca asta lipsa va fi cunoscuta si semtita — pene in colib'a celui mai de pre urma saténu. Se incepemu dara cu scólele populare, se ne damu silinti'a a capacita pe ceice nu cunoscú dulceti'a irupteloru civilisatiunei, si asia vom contribui cu totii la fericirea omenimei. Sciindu cu ce grautati e impreunata la noi ridicarea unei scóle, speru ca nu-mi veti lua in nume de reu, daca eu, patrunsu de bucuria, pentru acésta vam pironitu luarea aminte atata timpu prin cuventarea mea, pe care o incheiu cu aceea, cá parintele cerescu se tiena pe Inaltiatulu nostru Imperatu, carele prin drepturile ce ni le garanta prin diplom'a sa din 20. Octobre, ne-a datu cele mai frumóse sperantie de unu viitoriu seninu! Tiena D-dieu pe toti barbatii, carii a asudatu si a conlucratu in interesulu culturei si civilisatiunei omenimei, in ori care privintia!!

Beiusiu. In anulu scolasticu trecutú a frecuentatu in gimnasiulu romanu beiusianu 167 tineri, dintre carii 153 a fostu romani, 11 magiari, 2 evrei si 1 germanu. Din beneficiulu fundatiunei panei se impartesira 60 studinti. Professori a fostu — cu decurendu reposatulu D. directoru — 12.

Esamenulu de maturitate l'a depusu 19 insi, dintre

care 1 *eximio modo*, éra ceialalti s'a judecatu de maturi. —

(*Unu calculu interesantu.*). Citimu intr'o fóia germana urmatórea calculare: Pecandu fiacare locuitoriu alu imperiului austriacu contribue, dupa calculu de midilocu, cate 9 f. 26 cr. mon. con. la spesele statului,— din midilócele statului se intrebuintiadia pentru invetiamentulu popularu nu tocma 1 cr. mon. conv. si pentru invetiamentulu mai inaltu nu tocma 3 cr. mon. conv. de capu. Credemu, ca e de prisosu a mai discutá, catu de importanta e invetiatur'a pentru oricare poporu, si catu de necesaria este tocma in Austria o inmultire — in locu de inpućinare ori stabilitate — a asiediemintelorú de instructiune; si insusi ministrulu de cultu austriacu (fostu) a descoperitu si accentuatu acésta inainte cu mai multi ani in asia modu convingétivu, incatu nu remane a se mai díce nimica.

Bucovin'a. Intr'unulu din jurnalele cele mari ale Vienei citimu, ca scól'a elementara din *Suceav'a* s'ar fi inchisu, din cauza, ca desi ministrulu cultului se dechiarase in Senatululu imperialu, a nu mai pune acolo invetiatori straini, totusi se denumira trei invetiatori, carii nu sciéu limb'a tiei si totodata erau si de alta religiune. Comun'a daca a vediutu asia, n'a vrutu se mai dea lemnele trebuitóre de focu si nici celelalte ajutóre, si asia scól'a a trebuitu a se inchide. — —

Moldavi'a. *Iasi*, 28. Octobre. Inaugurarea solemna a celei d'antei universitati romane — din *Iasi* — la care a fostu avisati mai multi barbati din tienuturile in care se afla romani, s'a finitu in 26 ale cur. c'o ceremonia marétia in adeveratulu intielesu alu cuventului.

Asiu fi pôte prélungu in vorbire, candu m'asiu incercá a descria necesitatea, ce o avea romanimea de o universitate; dîcu numai, fia eternu si de trei ori binecuvéntatu numele ac-loru barbati demni, carii au contribuitu prin fapta si cuventu la ridicarea acestui institutu grandiosu!

Éta aci pe scurtu decurgerea aceii solenitati conformu cu program'a esita din partea despartimentului ministeriului de instructiune — in privinti'a acésta: La 10 óre s'a tienutu servitiu ddiescu de multiumita la biserica scóleloru (Talpalari), la care a asistatu toti professorii, deputatiunile scóleloru districtuale, magistrii si scolarii din capitala, de legea ortodoxa.

Scólele de alte rituri auca a facutu asemene rogatiuni pentru prosperitatea universitatiloru in respectivele loru biserici. La 11 óre deosebitele scóle, conduse de profesori si magistrii si sub banierile loru respective, s'a intrunitu pe piati'a gimnasiului cu diferitele deputatiuni si societati scientifice invitate de a face parte din procesiunea universitara, care procesiune a purcesu la 12 óre, indrumanduse spre palatulu universitatii prin stradele Banulu, si S Spiridonu.

La 1 óra dupa amédiu o salva de 21 de tunuri a anuntiatu plecarea Inaltîmei Sale Domnului Stephanitoriu, spre universitate. Ajungendu la universitate, Inaltimea Sa a fostu intimpinatu la scar'a cea mare de catra consiliulu ministriloru si professorii de facultate. Aci se aflau de facia toti reprezentatii puteriloru straine, deosebitele corporatiuni ale statului si professorii facultatii. Indata dupa sosirea Inaltiei Sale s'a inceputu ceremonia de inaugurare a facultatiloru in noulu loru palatu prin santîrea apei. S'a cititu apoi rugatiuni pentru prosperitatea universitatii si a fundatoriloru ei, intovarosite aceste de

unu coru de musica. Ministeriulu instructiunei publice a cititu raportulu catra Inaltîmea Sa, pentru instalarea universitatii, Inaltu-Carele, priimindu dupa aceea actulu de inaugurarea universitatii, insignile si steagulu ei, lea incredintiatu celoru mai vechi profesori, rostindule următoarele: „Se fia acesta simbolulu patriotismului, alu progresului si alu prudintiei!“ Domnulu D. G. Marzescu a rostitu dup'aceea in numele corpului de facultati unu cuventu academicu plenu de patriotisimu, in care deodata a exprimatu multumirea catra M. S. Domnitoriulu, facendu unu apelu si catra junimea studiôsa dela care in mare parte se ascépta prosperitatea natiunei romane. — La 4 ôre s'a datu unu banchetu splendidu de catra magistratulu localu in sal'a academiei (vechia facultate), la care a luat parte profesorii, deoebitele autoritati inalte ale statului, cu care ocasiune s'a ridicatu mai multe toaste pentru prosperitatea natiunei romane, pentru M. Sa Domnitoriulu, intre care toaste D. Calinescu aducandusi aminte in midiloculu acestei veselii de intregulu poporu romanu, a ridicatu unu toastu pentru emanciparea tieraniloru. Sér'a s'a datu o representatiune estraordinara in teatrulu nationalu, in onórea dilei si cu aceste s'a inchiatu acésta serbare intru adeveru nationala. Asteptamu cu ardóre ferbinte, a putea imbraciosiá in midiloculu nostru pre mai multi dintre fratii nostri din Transilvani'a. —

Facultatea juridica si teologica s'a inceputu anca cu 1. Octobre, pentru cea de medicina anca se pregatesce program'a si speramu, ca se va deschide si asta facultate cu inceputulu anului 1861.

Dumnedieu cu noi!

„Gaz. Trans.“

V a r i e t a t i.

I M N U.

(Din „Amiculu literaturii romane“.)

Din vîrst'a năstră juna,
Cerescule Parinte!
Cantanduli impreuna,
Pe tine te-am rugatu:

La romani se dai mana,
Sa'i redici din tierin'a,
In care barbarismulu

Din seculi i-a calcatu. BCU library Cluj

Si tu prea indulginte!
Spre lacrimi de durere;
Că unu pré bunu parinte,
Cu mil'ai cautatu. —

Ne-amiciloru, inse,
Spre a loru indreptare,
Nevrendu a-i perde 'ndata,
Viéti'a le-ai crutiatu.....

Ne-recunoscătorii!!
Vediendu gratii paterne,
N'au voitu se se 'ndrepte,
Ci te-au si despretiatu:

Imbrencindu pe orfanulu
Si pe nenorocitul,
Pe care 'n Evangeliu
De frati i-ai declarat.

Deci O! pré bune! bune!
 Te rugamu acum éra,
 Mai fie-ti de noi mila:
 Ca pré multu amu luptatu!.....

Du-ne la fericire,
 Catra progresulu sacru,
 Si vomu díce cu totii:
 Dómne ne-ai mangaiatu!

De relele morale
 Salva pe totu Romanulu;
 Nu parasí fiintí'a,
 Ce tu o ai creatu!

Si pe altaru-ti Sante!
 Din amoru catra Tine,
 Vomu depune omagiu
 Ca tu ne-ai ajutatu.

Pe protectorii nostri
 Redica-i la lumina:
 Se conduca poporulu
 Cu consciintia drépte . .

Sa mai vedemu odata.
 Reinviindu in tíera,
 Pe lenga alte bunuri,
Glori'a stramosiésca.

Amin.

Branescu.

La mormentulu lui

GABRIELE MATEIU.

studinte in a 8-a clasa gim. dein Blasin, repausatu in 6. aprilie 1860.

Candu sórele cauta cu dulce zimbire
 La recea natura prein vâli si campii,
 Cu facia doliósa, cu-adunca machnire
 Ah! duci-te frate, si lasi pre celi vii.

Candu órele suave cu aripi floróse
 Cuprendu orisonulu si-aducu desfatari,
 Tu blanda fientia a musei glorióse
 Pe valuri de lacremi plutesci in oftari.

Pe calea gloriósa, spre-a patriei mareire,
 Cu grele furtune erou te-ai luptatu,
 Dar' négr'a sagéta ne'nvinsa de fire,
 Ah! firu-ti de auru curendu l'a ciuntatu.

Candu naea pornita pe marea undósa
 De portulu dorirei aproape-ai manatu,
 Isbita de-austru cu arepi fieróse,
 Prein stance ascunse gemendu s'a sfarmatu.

Dein senulu celu rece, dein bracia ghiacióse
 Asculta, asculta ce plangeri lasasi,
 Cumu lacremi se'ngana pe fecie dolióse
 La scumpe fientie, la soci ce-i amasi.

In tene pierdura parentii, natiunea,
 O' santa columna, unu zelu si unu amoru;
 Te plangu inse tote, te plange junimea,
 Ce 'nnóta in lacremi, suspina in choru.

Ci dulce-e o! dulce, se móra nescine,
 Candu chorulu pieriu, dolióse cantari
 Resuna pe valea, ce cura'n suspine,
 Si roua revarsa gemendu in oftari.

Dispare dieu omulu, cá o umbra si apune
 In senulu celu rece, de nópte cuprensu,
 Ce-accepte fientie sí rele sí bune,
 Unde-un'a-i eroulu sí ducele 'nvinsu.

La maluri eterne, la dulce viatia
 Plutesce fientia, ce bene-ai lucratu!
 Acolo-i petrece caci vána dulcétia
 In lumea desierta nemicu ai gustatu.

Florióra dieina, ce-i dieu „suvenire“,
 In piepturile nostre va totu inlorí,
 Si pana ce'n ele unu focu va mai fire,
 Acea florióra neci cumu va palí.

Dar' pasa in pace fientia doliósa,
 Si'naltulu parente cununa-ti va dá.
 La suflete blande, curate, frumósa
 Deschisu-li cerulu oricandu 'oru cautá!

BCU Cluj / Central University Library Cluj
Arone P. Densusianu.

(Adaosu la rubric'a antei'a a articuliloru incepatori *)

Istori'a romana nationala.

Timpulu procede, si civilisatiunea propasiesce intra popóre — Noi ne-am desteptatu — si putemu dice — am si facutu ceva dela momentulu desteptarii; dar' nu trebuie se stamu pe locu, ci se ne nezuimu, si se propasimu in tóte cu timpulu si civilisatiunea —

Noi meritamu deja se ne numimu intra popórele civilisate, si de si nu intra cele mai inaintate in cultura, barem

---

*) Caus'a, ca articolulu acesta nu se publicà in cólele de mai nainte intre articuli incepatori este, ca pe candu l'am priimitu, inaintasenu cu tiparirea brosiurei pene la cól'a de facia. R.

intre cele incepetóre, cu atât'e mai tare, cu câtu propasirea nóstra in cultura pe viitoriu, e garantata de Maies-tatea sa, si mai cu séma dela 20. oct. a. e. cu irrevocabilitate pentru totudeuna; căci si romanului i se asigurá dreptatea, desvoltarea nationalitatii si esecutarea drepturilor egale, si e primitu si elu de frate intra popórele imperiului, — si pentru acésta nici putemu se dubitamu mai multu, nici trebuia se mai desperamu. S'a infransu barbarismulu, cá atare poporu cu fortia s'eu politica se péra din elementulu seu, — si de n'a peritu romanulu in seculii fatali, astadi candu nationalitatea lui e recunoscuta in imperiu si in Europ'a — — nu póte se mai péra!

Dara acuma se ne intrebamu: Óre cunósce poporulu romanu nationalitatea sa? Eu trebuie se respundu ca inca — nu! Si pentruca? — pentruca încă nu-si cunósce istori'a. — enararea desvoltarii nationalitatii sale! Elu dela inceputu a trairu in nationalitatea sa, si pentru acésta nu a peritu; si nu a peritu pentruca s'a luptatu cu ori ce fatalitati, ce'i amenintiá viéti'a nationala. — Astadi a sositu timpul celu mai de lipsa cá sa cunósceamu luptele nationalitatii nóstre; luptele cele fisice si morale cu inimicii nostri, — luptele între noi insi-ne pentru desvoltarea si sustienerea elementului romanu, pe teritoriulu politicu, bisericeseu si literaru; căci precum nici chiaru in individuu se póte desvoltá puterea fisica si morala fara lupte, asia nici in poporu, a carui viéti'a, e insírarea acestoru lupte, pline de invingeri si caderi. Pentru cunósccerea acestora, trebuia se inventiamu istori'a natiunii romane, incependu dela Traianu, pana astadi, adeca: de acolo de unde se datéza istori'a nóstra nationala.

Au trecutu seculii cei impilatori de spiritulu popóreloru si cunosciinti'a loru nationala; au trecutu seculii inadusitori de cultura si civilisatiune; — omulu, si in elu,

poporul a pornitu pe calea destinatiunii sale. — Omulu e creatu liberu dela Ddieu; durere, ca si dupa Cristosu mai suntu sclavi pe fati'a pamentului,— dar' bucuria, ca nu ma; suntemu noi. Romanulu, si poporul lui e astadi liberu, càci elu viédia in imperiu constitutiunalu, pe elu 'lu scutesce constitutiunea, si elu insusi apera constitutiunea, si unde e asia patria, acolo e. si trebuia se fia libertate, cá poporul se invetie istori'a sa propria, adeca istori'a natiunala.

Noi suntemu unu poporu, carele are istori'a sa gloriósa, càci ni-am facu'to cu faptele nóstre eroice, si caracteru nobilu, si n'avemu se purtamu blastemulu altoru popóre pe sufletulu nostru. Si de si romanulu a fostu multi seculi apasatu si asupritu, elu are istori'a sa, chiaru si in suferintiele sale; elu are laurea sa, chiaru si in curun'a gloriei asupritoriloru lui, càci aceea fù castigata cu sange de romanu. Romanulu si-a facutu, si are istori'a sa, deci dara, romanulu se invetie istori'a sa natiunala.

Vomu plange, candu vomu invetia-o, — inse inim'a nóstra s'a intaritu de dureri, si peptulu de suspine, si pentru acést'a si sufletulu ne este tare, cá se o invetiamu. — Multe frumóse si bune avemu se invetiamu despre stramosii nostrii; multe urite si rele avemu se audimu despre inimicii nostri, si trebuia se invetiamu, cá pe aceia se-i imitamu in faptele nobile, iéra de acestia se ne ferimu, cá se nu re mai strice, — caci precum dice romanulu: „Lupulu-si schimba pèrulu, iéra moravulu, nu.“ —

La invetiarea istoriei sale natiunala, totu poporul liberu are dreptu, si nu-lu póte impededá nimene, si cu atatu mai tare pe poporul romanu, astadi, candu vetiuesce in patria constitutionala, si in egalitate de drepturi garantata de Maiestatea sa. — Vorb'a aceea nu mai póte fi scrisa numai pe hartia, si altii se ne impedece dela des-

voltare; civilisatiunea si cultur'a, nu mai potu fi unu cu-ventu desiertu, unu visu amagitoriu; ele trebuia se se prefaca in fapte in viéti'a poporului nostru; caci de se impedecca acele, crestinatatea e numai unu cugetu, iéra Ddieu, numai o idea, — si Ddieu n'a creatu pre omu, si i-a datu spiritu dumnedieescu, pentrucá se remana impilatu, ci pentruca i-a datu destinatiune in lume, si i-a prescriu chiamarea, se se perfectiuneze; — deci dara se invetiamu istori'a nóstra natiunala, cá se ne perfectiunamu, nu numai cá ómeni, ci si cá romani. —

Istori'a nóstra natiunala, e sciinti'a intemplariloru trecute ale poporului nostru. Cum ar puté se fia unu poporu, si se nu scia trecutul vietiei lui?! — Unu omu, fara istoria, vetiuesce cá si unu pruncu. —

1765 de ani suntu decandu se datéza istori'a nostra, si in atáta gramada de ani, noi inca nu am avutu ocasiune, cá cu totii se invetiamu istori'a nostra natiunala!

Dupa colonisare nici doi seculi am fostu in pace, cá se propasímu in sciintie si arte, asia dupacum Traianu a pusu fundamentulu unei culture in Daci'a, prin scólele ce le-a redicatu aci; caci venira barbarii peste patri'a nóstra, si a trebuitu, cá ne'ncetatu se fimu cu arm'a in mana pana cu capetulu seculului ala 9-le. — Acuma se ince-pura alte asupra si persecutiuni asupra elementului romanu, incatu multi fara siliti, ca in secululu ala 13-le se lase patri'a, unde se nascura, si se tréca carpatii. — In se-cululu ala 15 se unira alte némuri straine asupra nóstra cá se ne tiená de-a pururea sub jugu spurcatu, ce mai multu de 400 de ani lu suferiramu cá vitele. — In se-cululu ala 17-le unii romani cadiura si sub jugulu unei suprematii crestine), si suferintiele nóstre se prelungira inca si in secululu ala 19-le — ce se dîce — ala civi-lisatiunii, — pana mai nainte de unu decenju!

Intra asia imprejurari, firesce, ca romanulu nu putea se cugete, se dica, decum se faca ceva pentru istori'a sa nationala, — si de s'a si deprinsu cineva cu istori'a romana, aceea nu putea se se straplante in vieti'a poporului, caci acestuia i s'a denegatu tota cultur'a! Inca ne aducemu a minte, de sentintia censorului, asupra istoriei romane scrisa de omulu celu mare ala natiunii — — »Opulu e demnu de focu, scrietoriulu de spendiuratore« — Cu atata, se pote caracterisa istori'a culturei nostre din unu seculu. —

Inse, lasa treca tote, — noi suntemu marinimosi, iertamu pecatosiloru nostri; dar' ne rugamu lui Ddieu, ca se ne scape pe viitoriu de „celu reu“, — si glorificamu domnirea imperatului nostru, in carea ni s'a creatu si noa o epoca mai dulce, dupa atate multe crude vecuri!

A trecutu timpul magiarismului, si alu germanismului, ca se ne amalgamizeze in alte popore, — acest'a nu lasa Ddieu, nu ierta spiritalu seculului presiate, nu suferu civilizatiunca si cultur'a, — opresce santieni'a nationalitatii nostre, si nu ne vomu lasa nici noi, caci nu vremu se ne lapedamu de noi insi-ne, de stramosii nostri, de glori'a si limb'a loru, — vremu se fimu oameni cu sufletu si Ddieu, — romani cu nationalitate, — si nu animale, care numai instinctului traiescu; acesta de nu am pute-o face, mai bine atunci, se nu ne fimu nascutu rumani. — Noi suntemu romani, de cei de vitia mare, de cei de sange nobilu, de cei de caracteru tare, — asiadara, ca asia romani, se invetiamu istori'a noastra nationala

Unde vomu afla mai in demana si curendu o istoria scurta pentru tinerimea din scolele populare? Acest'a o punemu mai cu sema in grijea DDlor inspectori scolari, cari astadi au datorintia a introduce catu mai curendu o istoria nationala in scolele populare romane. Domni'a loru

face se p $\acute{o}$ ta, si trebuia se p $\acute{o}$ ta, si potu introduce; cultura poporului romanu o pretinde, — garanti'a de cultura si libertate o i $\acute{e}$ rta*). Asiadara fara intardiere, — timpul pentru noi e scumpu, e mai scumpu dec $\acute{a}$ tu pentru accia, c $\acute{a}$ rii pe terenulu acest'a fucura mai multu decatu noi.

Dar'si pana atuncea, eu credu ca ar fi bine, ca in t $\acute{o}$ ta brosiur'a „Amiculu Sc $\acute{o}$ lei“ se se publice c $\acute{a}$ te 1—2 c $\acute{o}$ le din istori'a romana nationala, estrasa c $\acute{a}$ tu de scurtu din opulu celu giganticu si frumosu a lui S $\acute{i}$ nc $\acute{a}$ i, si prelucrata, in intrebari pentru prunci, c $\acute{a}$ DD. invetiatori, c $\acute{a}$ romani cu inima curata, c $\acute{a}$ staruitori pentru propasirea tinerimii cultivatori spirituali, se prim $\acute{e}$ sca acea istoria scurta de unu studiu, si din „Amiculu Sc $\acute{o}$ lei“ se dicteze prunciloru

---

*) Unu ce cupriusu in sistem'a de invetiatura pentru sc $\acute{o}$ lele populare introdusa si pazita la noi in dieceniulu ac $\acute{e}$ sta a fostu intre altele — si anca mai este — si oprirea predarii istoriei patriotice si nationale, c $\acute{a}$ obiectu de sine; ei pentru cele istorice, geografice si naturale este legendariulu, in care sunt a se cuprinde unele trasuri istorice, patriotice etc.; invetiatorulu cu ocasiunea citirei acestor capete se esplice apoi mai pe largu obiectulu si se mai tr $\acute{e}$ ca si la alte momente ale istoriei. Asta anca n'ar fi fostu tocma asia reu pentru noi caci unu invetiatoriu desceptu ar fi pututu profit $\acute{a}$ de ocasiune; si, macar si numai prin naratiuni, ar fi sciutu totusi adap $\acute{a}$ pe scolarii sei cu t $\acute{i}$ mpu si in istori'a patriei nationala. Inse la noi nu s'a facutu nici macar atatu, catu s'a pututu, catu se prescria chiaru si de catra guvernulu; pentruc $\acute{a}$ in mai multu de jumetate a sc $\acute{o}$ leloru n $\acute{o}$ stre populare nu e nici macar vorba de legendariu s $\acute{e}$ u carte de lectura, ei ac $\acute{e}$ sta se suplimesce — din marea rivna nationala! — prin „Часослово“. Apoi mai asepta cunoscintie de istori'a patriei nationala!

Noi asceptanu si in sistem'a invetiamentulu in sc $\acute{o}$ lele populare o schimbare avantagi $\acute{o}$ sa, si c $\acute{a}$ anume sc $\acute{o}$ l'a se fia pe viitoriu unu factoru mai putinte alu educatiunei nationale, decum a fostu pene acum.

R.

mai marisiori, că se invetie, că se se cunósca pre síne, că se scia cine a fostu romanulu in trecutu, si cine e adi. —

Eu speru, ca in timpu scurtu se va lucrá o istoria — destinata pentru scólele populare — de unulu din aceia, carii se ocupa seriosu cu studiulu istoricu, si tinerimea va avé unu compendiu dela inceputu si pana adi cam de 6—8 cóle, scrisu cu o péna natiunala, in limba dulce si curata, — si atunci putemu díce, ca ne-am ingrijitu de serac'a tinerime romana si pe terenulu istoricu.

Decumva va fi bine primita o istorióra natiunala si dela mine, si impartasitu in acésta fóia, destinata pentru cultur'a tinerimii, eu pré bucurosu voiu incede impartasirile in antái'a brosiura a anului viitoriu, — că se nu intradiemu multu*).

Asia se ne ajute Ddieu, precum noi ne invrednicimu de viéti'a natiunala; si aia se surpe D-dieu pe aceia — carii ne impedece dela ea — precum ei merita pedéps'a drépta dela Ddieu!!

Vien'a, 25. Noembre 1860.

Marienescu.

*) Frumós'a D-Tale propunere o priimimtu cu tóta anim'a si credemu, ca prelunga aceea ca éراسi ne dai o vie dovéda de ferbinte zelu alu D-Tale si vei formá unu nou dreptu la multiunit'a nóstra, totodata vei face sí o mare placere publicului si indeosebi invetiatoriloru nostri celor atatu de insetati dupa asemene isvóre de nutrimentu spiritualu. Anca cu anteiulu Nru. alu fóiei nóstre pe anulu viitoriu, Ti-stau colónele ei deschise! „Amiculu Scólei“ si asia are de scopu, că intre rubricelle sale s'aduce sí d'acincolo materialuri de instructiune elaborate: apoi pentru asemene obiectu suntemu gata a dá tóte la o parte.

R.

